

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

ბიბლიური მოტივები თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში

ინგა ზოიძე

სპეციალობა - ლიტერატურათმცოდნეობა

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის

მოსაპოვებლად წარდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის

ანოტაცია

სამეცნიერო ხელმძღვანელები: პროფესორი რამაზ ხალვაში,

ფილოლოგიის დოქტორი შოთა ჯიჯიეშვილი

ბათუმი

2020

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელები: რამაზ ხალვაში-ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პროფესორი

შოთა ჯიჯიეშვილი- ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ფილოლოგიის დოქტორი

შემფასებლები:

1. შორენა მახაჭაძე- პროფესორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

2. ლელა კუკულაძე- ასოცირებული პროფესორი, საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ტბელ აბუსერისძის სახელობის სასწავლო უნივერსიტეტი

3. მირიან ებანოძე, ასოცირებული პროფესორი, ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა

შედგება.....

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ შექმნილი სადისერტაციოს კომისიის სხდომაზე.

მისამართი: ბათუმი 6010, ნინოშვილის/რუსთაველის ქ. 35/32

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შეიძლება ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკაში, ხოლო სადისერტაციო ნაშრომის ანოტაციისა-ამავე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე (www.bsu.edu.ge).

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი ნ. ფარტენაძე

შესავალი

მე-17 საუკუნეში საქართველო ირანის ვასალური სახელმწიფო გახდა .თბილისში ტახტზე გამაჰმადიანებული ბაგრატიონები ისხდნენ. ქართული ყოფა-ცხოვრება,ზნე-ჩვეულებანი,მწერლობა, ხელოვნება ირანის კულტურის ზეგავლენას დაექვემდებარა. ამ გავლენის შედეგი იყო ლიტერატურაში გაბატონებული შეხედულებები.თუმცა ქართველი ხალხი არასოდეს ნებით არ თმობდა მშობლიურ მიწას, სამწერლო კულტურას და თავგამოდებით იცავდა წინაპართა მონაპოვარს.ამით აიხსნება ის ,რომ გათათრება-გაყიზილბაშებას გადაურჩა ქართული მონაპოვარი.რაც შემდეგში გამოიხატებოდა :მე-17 საუკუნეში აღორძინება დაეტყო ქართულ კულტურას, რამაც მკაფიოდ იჩინა თავი მხატვრულ ლიტერატურაში, განსაკუთრებით გაძლიერდა საერო პოეზია,გაძლიერდა ეროვნულ-პოლიტიკური მოტივები და რეალისტური ტენდენციები.საფუძველი ჩაეყარა ისტორიულ პოემას, შეიმჩნეოდა მხატვრული სტილის დემოკრატიზაცია და ბრძოლა ირანული ლიტერატურული გავლენების წინააღმდეგ. აღნიშნულმა პოლიტიკურმა და სოციალ- ეკონომიკურმა მდგომარეობამ განაპირობა ამ პერიოდის ქართული ლიტერატურის ჟანრის განსაზღვრა. ქართული შემოქმედება ქართველ ხალხს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისაკენ მოუწოდებდა ,ქართული ლიტერატურა საერო-ეროვნული ინტერესების სამსახურში ჩადგა.

სადისერტაციო ნაშრომის შესავალში განხილულია საკვლევი თემის აქტუალობა, ძირითადი მიმართულებანი, მიზნები და ამოცანები; წარმოჩენილია დისერტაციის სამეცნიერო სიახლე და ღირებულება, კვლევის მეთოდები, თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა, მოცემულია ინფორმაცია კვლევის სამეცნიერო ბაზისა და ნაშრომის სტრუქტურის შესახებ.

თემის აქტუალობა : XVI-XVIII საუკუნეების ფეოდალური საზოგადოების ერთ ნაწილს გულგრილი დამოკიდებულება ჰქონდა ქრისტიანული სარწმუნოებისადმი,რაც საქართველოს ვერაფერს კარგს ვერ უქადდა,სარწმუნოებრივი გადაგვარება ეროვნული გადაგვარების ტოლფასი იყო და მნიშვნელოვანი იყო რაიმე რადიკალური ზომების გატარება. პროგრესულად

მოაზროვნე ძალები გამოსავალს მხოლოდ ქრისტიანული რელიგიის განმტკიცებაში ხედავდნენ, ამიტომ ქართველმა პოლიტიკურმა და საზოგადო მოღვაწეებმა: არჩილმა, სულხან-საბა ორბელიანმა, ვატანგ მეექვსემ, დავით გურამიშვილმა, თეიმურაზ მეორემ და სხებმა, ქრისტიანული იდეების პროპაგანდისთვის უებარ საშუალებად მიიჩნიეს ბიბლიური წიგნების შინაარსისა და მსოფლმედველობის გადაყვანა გათარებულ ქართველთა ცნობიერებამდე. ამიტომ, ჩათვალეს თავიანთ შემოქმედებაში გზა გაეხსნათ ბიბლიური ელემენტებისათვის, რელიგიური მოტივებისათვის. ქართველი ხალხის სულიერი კულტურის უმნიშვნელოვანეს ნაწილს ლიტერატურა წარმოადგენს, ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი ისტორია, სწორედ მასშია ასახული. ქართულმა ლიტერატურამ დიდი როლი შეასრულა ჩვენი ხალხის ეროვნული დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში. თავისი შესანიშნავი მწერლობით ქართველმა ხალხმა მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა საკაცობრიო კულტურის ისტორიაში.

აღსანიშნავი, რომ ქრისტიანობა საერთაშორისო რელიგიაა, რომელიც თავდაპირველად ბერძნულ-რომაულ სამყაროში აღმოცენდა. მისი ლიტერატურა თავიდანვე ამ ენებზე იყო შექმნილი. ქართული მწერლობის შთაგონების წყარო ოდითგანვე ბიბლია იყო და ქართველების დაინტერესება ბიბლიით უძველესი დროიდან მომდინარეობს. ამიტომაც დაიბადა საჭიროება მისი გადმოთარგმნისა თითოეული ქრისტიანი ერის ენაზე, მათ შორის ქართულზეც, ხოლო ის, თუ როგორ, რა დონითა და რა მოცულობით ითვისებდნენ ამ ლიტერატურას, მაჩვენებელი იყო ამა თუ იმ ერის კულტურის დონისა, ხოლო შემდეგში ლიტერატურაში გაბნეული ქრისტიანული იდეალები მაჩვენებელია უკვე ბიბლიისადმი ქართველთა დამოკიდებულებისა.

საღვთო ისტორიის სიუჟეტების, იგავების სიმბოლური გააზრებისა და ინტერპრეტირების უამრავი მაგალითი არსებობს ქართულ ლიტერატურაში. ასეთი ნაწარმოებების ავტორები სწორედ, ქრისტიანული მორალით მოძღვრავდნენ საზოგადოებას, რათა განემტკიცებინათ მათში რწმენა ერთიანობისა და სიმტკიცისა და შესაბამისად ასეთ ნაწარმოებებში ბიბლიურ სიუჟეტებს განსაკუთრებული ადგილი აქვს დათმობილი. ბიბლიური სახისმეტყველება, არა მხოლოდ ძველი ქართული მწერლობის განმსაზღვრელია, არამედ მთელი შემდგომი

ლიტერატურული ეპოქის სააზროვნო სისტემად გვესახება. მწერალთა დაინტერესებას ბიბლიური თემებით სხვა დატვირთვაც ქონდა. ეს იყო შესუსტებული მართლმადიდებლური მრწამსის განმტკიცების მცდელობა, რასაც მოცემულ პერიოდში მძიმე სოციალ-ეკონომიკური და პოლიტიკური ვითარების ფონზე ქართველი ხალხის გადარჩენისა და კონსოლიდაციის როლი უნდა ეტვირთა.

კვლევის ობიექტი: ქართულ საზოგადოებაში ბიბლიური სიუჟეტების მრავალფეროვნებისა და როლის ანალიზისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეფე-პოეტ თეიმურაზ მეორის შემოქმედების განხილვა.

ხოლო ამ კვლევაში, რათქმაუნდა, ვეყრდნობით შემდეგ თხულებებს:

„დღისა და ღამის გაბაასება“, „ქება სრისა“, „ანბანთქება 3“, „ანბანთქება 4“, რომლებშიც გადმოცემულია მეფე-პოეტის დამოკიდებულება საღვთო საკითხისადმი.

კვლევის მიზანი: სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის მიზანია თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში ბიბლიური მოტივების ადგილისა და როლის შესწავლა. კერძოდ, მიზნად დავისახეთ წარმოვაჩინოთ მის შემოქმედებაში, არა მხოლოდ სარწმუნოების თვითშემეცნება და რწმენის მაღალი იდეალები, არამედ ის, თუ როგორ ცდილობდა ქვეყანაში არსებული სოციალ-პოლიტიკური ასპექტების გაანალიზებით ბიბლიასთან სინთეზში, აპათიით შეპყრობილი საზოგადოების მრიდან არსებული რეალობის სწორ აღქმას. ანუ რელიგიური მოტივები მის შემოქმედებაში ერთდაგვარი იდეოლოგიის როლს თამაშობს, რაც განსაკუთრებით წარმოჩენილია „დღისა და ღამის გაბაასებაზე“, დაყრდნობით. ასევე, მნიშვნელოვანია განისაზღვროს მეფე-პოეტის როლი და მოკრძალებული ღვაწლი აღორძინების ხანის მწერლობაში. აღსანიშნავია, რომ თეიმურაზ მეორის შემოქმედების მოტივები არ სცილდება აღორძინების ხანის ეპოქას.

ასევე, მიზნად დავისახეთ ანალიზისა და სინთეზის საფუძველზე მწერლის შემოქმედების ჰიმნოგრაფიული, შუასაუკუნეების სასულიერო და საერო ლიტერატურასთან, განსხვავებული ეპოქების ლიტერატურულ ჟანრებთან პარალელების ძიებაში დაგვედგინა ქვეყნის სოციალ-პოლიტიკური ცვლილებების

გამომწვევი მიზეზები და შესაბამისად, ერის სულიერი და კულტურული განვითარების დინამიკა .

თემაზე მუშობისას მიზნად დავისახეთ დაგვედგინა :

- ა) რა როლი ეკუთვნის თეიმურაზ მეორეს ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში;
- ბ) ლიტერატურული პარალელები თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში;
- გ) თეიმურაზ მეორის ლიტერატურულ-თეორიული საკითხები;
- დ) ბიბლიური სიუჟეტები თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში;
- ე) ბიბლიური სიუჟეტების გადმოცემის მნიშვნელობა მე-18 საუკუნის მწერლობაში;
- ვ) ნათლისა და ბნელის ტროპიკა თეიმურაზ მეორის „დღისა და ღამის გაბაასებაში“;
- ზ) ბიბლიური სახისმეტყველებები“ დღისა და ღამის გაბაასებაში“.

კვლევის ამოცანა: კვლევის ამოცანაა თეიმურაზ მეორის შემოქმედების განილვა დროსთან-ეპოქასთან შესაბამისობაში, ბიბლიის და ქრისტიანული იდეოლოგიის გავლენა თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაზე.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე: ქართული მწერლობა ადრეშუასაუკუნეებიდან იღებს სათავეს, მასზე უამრავი მეცნიერული კვლევაა გამოქვეყნებული. მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ის მჭიდროდაა დაკავშირებული ქრისტიანობასთან, ამ კუთხით კვლევები ისტორიულ-პოლიტიკური ვითარებიდან გამომდინარე ნაკლებია და ზოგადად მკვლევარები გვერდს უვლიდნენ. ფაქტი კი ერთია, რომ ადრეული ქართული ლიტერატურა რელიგიური ხასიათისაა, ქართული ჰაგიოგრაფიული, ჰომნოგრაფიული, თუ საღვთისმეტყველო მწერლობა განუყრელად ემსახურება ქართველი ხალხის პოლიტიკურ, თუ საზოგადოებრივ ინტერესებს. თეიმურაზ მეორის შემოქმედების საფუძვლიანი შეუსწავლელობაც ალბათ ზემოხსენებული მიზეზის გამო იყო. თეიმურაზ მეორის შემოქმედების ძირითადი ორიენტირი ბიბლია, იდეების ფასეულობებისა და ჩვევების მემკვიდრეობით მიღებული ერთიანობაა, რომელსაც ემატება ცოდნა, რწმენა, წეს-ჩვეულებანი და აქედან იზადება

წიგნიერების მოტივაციები, რომელიც განსაღვრავს მეფე-პოეტის აზროვნებისა და შემოქმედების ხასიათს .

შევეცადეთ მოცემული პრობლემა, რომელიც თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში რელიგიური თემატიკისაა, გარკვეული ინფორმაციითა და სიახლეებით შეგვევსო. საკითხზე მუშაობისას გამოიკვეთა ცალკეული სიახლეები იმის თაობაზე, რომ დღემდე არაა ამომწურავად განხილული პოეტის შემოქმედების ცალკეული სიჟეტები და მიმდინარეობები. რაც იყო ძირითადად კომუნისტრი რეჟიმის კვალი თეიმურაზ მეორის შემოქმედების შესწავლის საქმეში, რამეთუ არსებული რეჟიმიდან გამომდინარე საბჭოთა მკვლევარები ყურდღების მიღმა ტოვებდნენ იმ ბიბლიურ საკითხებს, რომლებიც განხილულია მის შემოქმედებაში, რადგან ათეისტური იდეოლოგიის პირობებში უინტერესოდ თვლიდნენ. მაშინ, როცა ბიბლია საუკუნეები იდეურად კვებავდა შემოქმედთ, გარკვეული პერიოდი ტაბუდადებულად ითვლებოდა და ამიტომაც იძულებით თვლიდნენ უინტერესოდ და სწორედ ესაა მიზეზი პოეტის შემოქმედებაში ამ საკითხის არასრულად განხილვა და წარმოდგენისა, რამეთუ ამ შეზღუდვას ვერც თეიმურაზ მეორის შემოქმედება ვერ გადაურჩა. მიუხედავად ამისა, თანამედროვე მეცნიერებისათვის პოეტის შემოქმედების ამ ჭრილში განხილვა პრიორიტეტად გამოცხადდა. არსებული ხარვეზის გათვალისწინებით, ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში დასაბუთდა თეიმურაზ მეორის შემოქმედების მიმართება ბიბლიასთან.

თურქ-სპარსთა შემოსევების გამო ერში ქრისტიანული მოძღვრების განმტკიცება, ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნების ერთ-ერთი ფორმა იყო, ამიტომაც ავტორის არჩევანი იმთავითვე ბიბლიაზე შეჩერდა და ის, ამ გზით შეეცადა გადაგვარებულ თანამემამულეთა ხელახლა მოქცევას ქრისტეს რჯულზე და ეს არჩევანი იყო ეროვნულ-ქართული იდეებით გამსჭვალული, რამეთუ ამ შეხედულებებთან ერთად ნათლადაა გამოკვეთილი ქვეყნის საჭირობოროტო საკითხები. სარწმუნოებრივი გადაგვარება ეროვნული გადაგვარების ტოლფასია, საჭიროა გატარდეს რაიმე რადიკალური ზომები. გამოსავალი კი, მოლოდ ქრისტიანული მჯულის განმტკიცებაში იყო, ამიტომაც პოეტის ყოველ თხზულებასა და ლირიკულ შედეგში თითოეული მოხმობილი პასაჟი „საღვთოწერილითაა“

ნასაზრდოები. მეფე-პოეტის შემოქმედებით მსოფლალქმას ჰიმნოგრაფიულ, შუასაუკუნეების სასულიერო და საერო ლიტერატურასთან სათანადო პარალელები უხვად მოეძებნება.

კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძვლები: გამომდინარე იქიდან, რომ საბჭოთა რეჟიმმა გარკვეული კვალი დატოვა ქრთველი ერის საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროზე და მათ შორის ლიტერატურულ ხელოვნებაზეც, ათეისტური იდეოლოგიის პირობებში რელიგიური მოტივების გნხილვის კუთხით ნაკლებად არის შესწავლილი ლიტერატურული ძეგლები. შესაბამისად, თანამედროვე კვლევებით საკითხი შესწავლილი და განხილულია განსხვავებულ ჭრილში. სწორედ მსგავს ვითარებასთან გვაქვს საქმე თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაშიც, რამეთუ მნიშვნელოვანია თეიმურაზ მეორის შემოქმედება უნდა განიხილებოდეს ისე, როგორც თავად ავტორი ფიქრობდა. კერძოდ, შესწავლილი იქნას ის, ბიბლიურ-სარწმუნოებრივი ხაზი, რომელიც მისი შემოქმედების მთავარი მისია და მიზანი იყო.

ახლებური ინტერპრეტაციების გათვალისწინებით სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობისას კვლევის სხვადასვა მეთოდოლოგიური საფუძვლებია გამოყენებული: ისტორიულ-ქრონოლოგიური, ფილოლოგიური და ასევე კვლევის შედარების პრინციპი, ანალიზისა და სინთეზის მეთოდები. ნაშრომზე მუშაობისას ყურადღება იქნა გამახვილებული ისეთ საკითხებზე, რომელიც განსაზღვრავს ბიბლიურ მოტივებს პოეტის შემოქმედებაში. შევეცადეთ დაგვედგინა კავშირი ეპოქის გამოძახილსა და არსებულ ლიტერატურულ მოტივებს შორის თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა: ნაშრომი შედგება შესავალის სამი თავის, თერთმეტი ქვეთავისა და ძირითადი დასკვნებისაგან. ნაშრომს თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურა.

ნაშრომის ცალკეული ნაწილები გამოქვეყნებულია საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალსა და სამეცნიერო კრებულებში, წაკითხული ამოხსენებად საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციაზე.

სადისერტაციო ნაშრომის შინაარსი: სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ლოგიკური თანმიმდევრობით. ნაშრომში საკითხი-პრობლემა განილულია თანმიმდევრულად, ქრონოლოგიურად. საკითხის განხილვა იწყება ქართველი ხალხის ბიბლიითა და სარწმუნოებით დაინტერესებით. კერძოდ, განხილულია უძველესი დროიდან ქრისტიანობის, როგორც ფსიქოლოგიური, ასევე ისტორიული როლი და გავლენა ხალხის შემდგომ განვითარებაზე და ცნობიერების ჩამოყალიბებაზე, ადამიანის როლი ისტორიულ-სარწმუნოებრივ თემატიკაში. ნაშრომის მეორე თავში განხილულია შუასაუკუნეების, კერძოდ აღორძინების ხანის მწერლობაში ბიბლიური თემატიკის დამკვიდრების საკითხი და აუცილებლობის პირობა. ამის წარმომქმნელი მიეზები და მოტივები. ასევე, ყურდღება გამახვილებულია პოეტის შემოქმედების იმ ნაწილზე, სადაც თანმიმდევრულადაა გადმოცემული ძველი და ახალი აღქმის საკითხები და სიუჟეტები. ამის ფონზე განხილულია ქართული ლიტერატურის პერიოდები, და ის, თუ თითოეულ ეტაპზე რა როლი და ფუნქცია აქვს ადამიანს, როგორც სიმბოლოს, რომელიც ესწრაფვის სრულქმნილებისაკენ, ბაძავს თავის შემოქმედს. განსაკუთრებული ყურადღება იქნა გამხვილებული მწერლობის მესამე პერიოდზე. კერძოდ, აღორძინების ხანაზე. საკითხი განხილულია, როგორც ისტორიულ, ასევე ლიტერატურულ-პიროვნულ ქვაკუთხედში, ნაშრომის ამ პერიოდით დაინტერესება კი სწორედ საკითხის, კერძოდ საკვლევი თემის აქტუალობიდან გამომდინარეობს.

ზოგად დასკვნებში მოცემულია კვლევის ძირითადი შედეგები

§ 1.1. აღორძინების ხანის მწერლობა და ძირითადი მიმართულებები

მე-18 საუკუნის აღორძინების ხანის ქართული მწერლობა მსგავსად სხვა პერიოდის მწერლობისა, ქრისტიანული სულისკვეთებითაა შექმნილი. ქრისტიანული თეოლოგიურ-ბიბლიური სულისკვეთება დაედო საფუძვლად მეფე-პოეტ თეიმურაზ მეორის შემოქმედებასა, რომელმაც აწმყო დაინახა ბიბლიურ - ისტორიულ ჭრილში, მან შექმნა უწყვეტი ჯაჭვი კაცობრიობისა, თავისი სატკივარი ეპოქის ტკივილთან გააიგივა და ასე შექმნა გენიალური შემოქმედება.

თეიმურაზ მეორე არჩილ მეფის მსგავსად მართლის თქმის პრინციპის მიმდევარია, რაშიც გამოსჭვივის რეალიზმის ელემენტები. ამ ეპოქის მწერალთათვის მთავარ

საყრდენს გამოგონილის ნაცვლად ისტორიული ფაქტები წარმოადგენს. განსხვავებულია რეალიზის გაგებაც ამ ეპოქის მწერალთა შემოქმედებაში,ის ზეგრძნობადი სინამდვილეა.

ამ ეპოქის მწერლობაში, ამოსავალი ისევ მძიმე პოლიტიკური ვითარება იყო,ამიტომაც ნაშრომში ძირითადი ყურადღება გადატანილია მე-16,მე-18 საუკუნის საქართველოს, როგორც სოციალურ,ასევე პოლიტიკურ ვითარებაზე,რომელმაც ახალი პოლიტიკური იმპულსები გაუხსნა ქრისტიანულ მწერლობას და მის როლს ქართულ ლიტერატურაში და შემდგომში ღრმა პოლიტიკური დატვირთვა მიიღო,როგორც ქვეყნის ერთიანობისათვის,მისი გამოფიზლებისათვის ბრძოლის ერთ-ერთმა სიმბოლომ.მიმოხილულია მწერლობის ის მიმართულებანი,რომლის ჩამოყალიბების მიზეზიც არსებულმა პოლიტიკურმა თუ სოციალ-ეკონომიკურმა ვითარებამ გამოიწვია,მაგალითად:ქება,იგავ-არაკი,გაბაასება და სხვა.თითოეული ეს მიმდინარეობა ქართველი ხალის პირქუში ბედის აღმწერია და მან აჩვენა სწორედ გზა ხსნისა,რომელიც ქრისტიანულ იდეოლოგიაში „კერძოდ,“მზის ღმერთში „ ამოიკითხა. ლიტერატურამ მიიღო დიდაქტიკური, რაციონალური ხასიათი.ახალ ეტაპთან ერთად ჩნდება ახალი ჟანრები:საისტორიო ეპოსი,იგავ-არაკული ჟანრი,მოგზაურობის მემუარები,სატირა,ქება გაბაასება.თითოეული მიმართულება ქართველი ხალის მძიმე მძიმე ისტორიული ბედის აღმწერია.ამიტომაც თეიმურაზ მეორემ თავის შემოქმედებაში მთავარ მიზნად დაისახა ეჩვენებინა ქართული საზოგადოებისთვის,რომ საბოლოო გამარჯვება „სიბნელის ძალებზე“,მხოლოდ სინათლის „კერძოდ „მზის ღმერთში“ ეძებნათ. ამ იდეას ემსახურებოდა მისი შემოქმედების სტილი „გაბაასება“,რომელიც თვითნებური გატაცება ნამდვილად არ ყოფილა, ის ამ ხერხით ცდილობდა თავისი ეპოქის აქტუალური საკითხების გადაწყვეტას. ამიტომაცაა,რომ აღორძინების ხანის მწერლობას განმანათლებლობის ეპოქასაც უწოდებენ.

§ 1.2.გაბაასება XVIII საუკუნის მწერლობაში

ქართული ლიტერატურის მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში უამრავი საინტერესო ჟანრობრივად მრავალსახეობითი მემკვიდრეობაა შექმნილი,რომელიც ქართველი ხალხის ლიტერატურულ გემოვნებაზე მეტყველებს.მე-18 საუკუნეში განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობდა

გაბაასების ჟანრი.ამ ჟანრის პოპულარობა გამოიხატება იმაში,რომ ეპოქის ესთეტიკურ-ეთიკური შეედულებები აისახება მოპორისპირე მხარეების შედარება-შეპირისპირებაში,ერთმანეთის მიმართ ძვირის თქმასა და რაც მთავარია დიალოგში,რომელიც ხელს უწყობს ჭეშმარიტი აზრის ჩამოყალიბებას.აღსანიშნავია ის ფაქტიც,რომ გაბაასება ჩვენში ძველთაგანვე ყოფილა ხალხური სიტყვიერების ნიმუშებში,. მაგალითად კაფიობა ,თუმცა როგორც ლიტერატურულ ჟანრს, ჩვენში სათავე დაუდო თეიმურაზ პირველმა აღორძინების ეპოქაში.კერძოდ,მე-16 საუკუნეში,ამ გზის გამგრძელებელი და არჩილის სკოლის წარმომადგენელი იყო თეიმურაზ მეორეც,რომლის კალამსაც ეკუთნის გაბაასების ჟანრის ნაწარმოები „დღისა და ღამის გაბაასება „იგივე „სარკე თქმულთა“.

ამ ჟანრის ნაწარმოები სპარსულ ლიტერატურაშიცაა ცნობილი ,რომელიც მე-11 საუკუნით თარიღდება და მას ასადი ტუსელს მიაწერენ.თუმცა ასადი ტუსელის „დღისა და ღამის გაბაასება“82 სტროფისაგან შედგება და სხვადასხვა დეტალი (მაგალითად, ამ ნაწარმოებში უპირატესობა ღამეს ეკუთვნის). გვადლევს საშუალებას ვიფიქროთ,რომ ამ ორ ნაწარმოებს შორის საერთო არაფერია,რომ თეიმურაზ მეორეს არ უხელმძღვანელია ამ პოემით.ის ქართულ ნიადაგზე ქართულ რეალობას ასახავს და მოცულობითაც საკმაოდ დიდია .ქართული გაბაასება უცხოურისაგან გამოირჩევა იმითაც,რომ აქ დასკვნის გამოტანის უფლება რჩება მკითხველს,რაც კიდევ უფრო აძლიერებს ინტერესს გაბაასების ჟანრის ნაწარმოების მიმართ.ეს კი გვადლევს საფუძველს ვიფიქროთ, რომ ქართული კულტურა, რომელიც ქართულ წიაღშია აღმოცენებული, მხარს უსწორებს მოწინავე ქვეყნის ლიტერატურულ შედეგებს. ის ასახავს ქართველი ხალხის ისტორიულ ეპიზოდებს და პროცესებს, შესაბამისად, მას ქმნიდა ქართველი ხალი და ვარაუდი იმის შესახებ,რომ რომელიმე მიმდინარეობა გადმოდებული ან ნასხესებია, საფუძველს მოკლებულია.

§1.3 ბიბლიური სიუჟეტების მნიშვნელობა ძველ ქართულ მწერლობაში

საქართველოში თავისი გეოპოლიტიკური და ისტორიული ფაქტორების გამო სხვადასხვა კულტურა და რელიგია კვეთდა ერთმანეთს,თუმცა ქართული ეთნოსისა და კულტურის დვრიტა მაინც ქრისტიანობა იყო.ქრისტიანობამ საქართველოში

უამრავ კულტურულ წამოწყებას დაუდო სათავე, ქართულ ენაზე იქნა ამეტყველებული ლიტურგიკული წიგნები და საღვრთო წერილი. ამან წარმოშვა ქართული ქრისტიანული მწერლობა. მალევე მაღალ საფეხურზე ავიდა საღვთისმეტყველო ცოდნა, ბრომელსაც ხელს სწორედ ქართველი მწერლები უწყობდნენ. ქართული, როგორც საეკლესიო, ასევე საერო მწერლობის საფუძველი იყო ძველი და ახალი აღქმა. ეს მოტივი მართალია სახეცვლილი ფორმით, თუმცა აღორძინების ხანის შემდეგაც გაგრძელდა, რასაც განაპირობებდა ეპოქის აუცილებლობა. ამ ტენდენციისა და მოთხოვნის შედეგია, ალბათ ისიც, რომ ცალკეულ პოეტებს ისტორიის გარკვეული დეტალები გაუღიქსავთ კიდეც, ამათგან განსაკუთრებით თეიმურაზ მეორის ბიბლიის ეპიზოდების გაღიქსვა გარკვეული გზავნილია რწმენადაკარგული საზოგადოებისათვის და ის წყევლა-კრულვასაც უგზავნის მათ, ვინც ვერ ამოიცნობს უმეცრების გამო გარკვეულ ადგილებს, რაც თავის მხრივ მოითხოვს ბიბლიის ცოდნას. განსაკუთრებით საინტერესოა ხაზი გაესვას იმ მიდგომას, რომ ისტორიულ-კულტურულ თუ ეკონომიურ ვაკუუმში მოფი საზოგადოებისათვის ბიბლიის ცოდნის აუცილებლობა დ რწმენის განმტკიცება ერთგვარი გამოწვევა და გამოფიზლება იყო. მაშინ, როცა ევროპელი მეცნიერები ფიქრობდნენ, რომ რელიგიის სწავლებას საზოგადოებაში ადგილი არ უნდა ჰქონდეს, განათლება თვად მოსპობს ცრურწმენებსო, ამ დროს საქართველოში პროგრესულად მოაზროვნე საზოგადოება გადაწყვეტს მოზარდ თაობაში რწმენის განმტკიცებას შეუწყოს ხელი, რაც დიდაქტიკურ მოძღვრებაში ქრისტიანობის შერწყმით გააკეთეს. ეს ტენდენცია აშკარად შეინიშნება: არჩილის, თეიმურაზ მეორის, ვახტანგ მეექვსის, დავით გურამიშვილის შემოქმედებაში. საინტერესოა აღორძინების ხანის მწერლობის ასეთი მძაფრი დამოკიდებულება რელიგიისადმი, თუმცა თუ გავიხსენებთ საქართველოს ისტორიულ ყოფას, მიზეზი ცხადი გახდება, რადგან არასოდეს მდგარა საქართველოს ყოფნა-არყოფნის საკითხი ისე მძაფრად, როგორც ეს მე-17 -მე-18 საუკუნეებში იყო, ეროვნული თვითშეცნება საოცრად დაკნინებული იყო, მაჰმადიანურ სამართალს ჰქონდა მეტი უპირატესობა, ვიდრე ქრისტიანულს. თეიმურაზ მეორე თავის გაბაასებაში განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს საეკლესიო კრებათა საქმიანობის აღწერას. ამით მას სურს კიდეც ერთხელ ჩააგონოს მკითხველს სარწმუნოებრივი ვალი და აჩვენოს თუ რა შუძლია სარწმუნოებისაგან განდგომას. მაგალითად, პოეტის შემოქმედებაში იობის

განსაცდელის გდმოღებას დამოდღვრითი ხასიათი აქვს და ის ნათლად გვაჩვენებს ჩვენს მოვალეობას მისი სიტყვებით:“რაც არ უნდა სატანჯველი მოგაწიოს განგებამ,უფლის გმობა არ უნდა დაგცდეს და იობის თვალითა და მოთმინებით შეხედო.

თავი მეორე

თეიმურაზ მეორის შემოქმედების ძირითადი თემატიკა

თეიმურაზ მეორის შემოქმედების მიმართ მაღალი ინტერესი გამოწვეულია მისი ორიგინალური ხელწერით. მის შემოქმედებაში წარმოდგენილია,როგორც საერო,ასევე სასულიერო მოტივები,ამ მხრივ განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრშია მოქცეული „დღისა და ღამის გაბაასება“.

თეიმურაზ მეორის რწმენა რელიგიური მოტივის შესახებ ეფუძვნება მოსაზრებას, რომ ღმერთისადმი დაუმორჩილებლობით შეუძლებელია საკუთარი ნება თავს არ დაატყდეს ადამიანს დაცემის დიდი სიმძიმით,თუ კი მას ქედმაღლურად დააყენებს უმაღლეს ნებაზე წინ ,სწორედ ეს განიცადა ადამიანმა ,როდესაც ღვთის ნებას გადავიდა..(ნეტარი ავგუსტინე),ავტორს უნდა აჩვენოს საზოგადოებას,თუ კი მოინანიებ და შეცდომას აღიარებ უფალი გაპატიებს,ადამისა და ევას ეპიზოდის აღწერით ავტორმა გვაჩვენა თუ როგორ დაირღვა ჰარმონია ბუნებასა და ადამიანს შორის, ამის შემდეგ ცოდვა სწრაფად ვრცელდება ადამიანებს შორის,რადგან მათ არა თუ მოინანიეს ცოდვა, არამედ უფალს დააბრალეს.თუ კი მათ ამპარტავნობითა და დაუმორჩილებლობით შესცოდეს,მათი შვილი კაენი კი ძმისძველელობით სცოდავს(ალფევევი,2013:131-135).ძმის მიერ ძმის მოკვლის ამბავი სწორედ ამ ეპოქაში იხლართებოდა.პოეტიც ამ ეპიზოდის გალექსვით ძმათა შორის დიდი ცოდვის შეჩერებას ისაავდა მიზნად.

§2.1 პოემის დღისა და ღამის გაბაასება“ლიტერატურული პარალელები

თეიმურაზ მეორის შემოქმედება სვადასხვა დროს სხვადასვა ჭრილში იქნა განხილული კრიტიკოსების მიერ. ბუნებრივია, გამოიკვეთა აზრთა სხვადასხვაობა,როგორც ლიტერატურულ პარალელებს, დაწერის თარიღის თუ სათაურის შესახებ,რაც შეეხება ლიტერატურულ პარალელებს, მის საფუძველს

იმღევა მე-11 საუკუნეში დაწერილი ირანელი ავტორის ასადი ტუსელის ნაწარმოები, „მუნაზადე“, რაც გაკამათება გაბაასებას ნიშნავს, ამიტომ მკვლევარები ფიქრობენ, რომ ჟანრი აღმოსავლური ლიტერატურიდან იღებს სათავეს, თუმცა შემდეგი პერიოდის კვლევებმა აჩვენა, რომ ლიტერატურულ ჟანრში კამათის ხელოვნების დამკვიდრება სათავეს ჯერ კიდევ ადრეული ეპოქებიდან იღებს. მაგალითისათვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ აპოლოგეტიკური ჟანრი, რომელიც ბერძულ ლიტერატურაში იჩენს თავს და ის ქრისტიანული რელიგიის დაცვის მიზნით გამოიყენებოდა, სისხლიანი დაპირისპირება ახალი რელიგიის გამო, რომელსაც ადგილი ჰქონდა უნდა შეიცვალოს მხარეთა დიალოგითა და კამათით. სწორედ აქედან იღებს სათავეს აპოლოგეტიკური ჟანრი, ანუ დაპირისპირება ვერბალური არგუმენტების ჭიდილით და მათთან კამათი (გიორგაძე, 2009: 165-176) რაც შეეხება აპოლოგეტიკური ჟანრის ნაწარმოებებს, მათი თარგმანი ძველ ქართულ მწერლობას არ მოგვეპოვება, თუმცა ქართული ქრისტიანული ძეგლების შესწავლა ცადყოფს, რომ ქართველი ჰაგიოგრაფები იცნობდნენ არისტიდეს აპოლოგეტიკურ ჟანრს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველ მკვლევარებს დიდი შრომა ჩაუტარებიათ, რათა დაედგინათ იდენტობა ასადი ტუსელის „მუნაზადესა“ და თეიმურაზ მეორის „დღისა და ღამის გაბაასების“ შორის და აღნიშნავენ, რომ თეიმურაზ მეორის ნაწარმოების სპეციფიკური თავისებურება ადასტურებს მის ორიგინალობას. ძველი ქართული ლიტერატურა თავისი ჟანრებით, მოტივებითა და ლიტერატურული ფორმით არ შექმნილა უცხო, კერძოდ ირანული ლიტერატურის გავლენით. ის უაღრესად ეროვნული ხასიათისაა და ქართველი ხალხის ცხოვრების დამახასიათებელი თავისებურების ამსახველია.

§ 2.2. თხზულების ორ სახელწოდებასთან დაკავშირებული საკითხები და დათარიღების წყარო

თეიმურაზ მეორის შემოქმედების დიდი ინტერესი არაერთმა საკითხმა გამოიწვია, მათ შორისაა პოემის „დღისა და ღამის გაბაასების“ სახელწოდებასთან დაკავშირებული საკითხი. პოემას „სარკვე თქმულითაც“ მოიხსენიებენ. მას ხელნაწერებში საკმაოდ დიდი სათაური აქვს: „დღისა და ღამის გაბაასება, თქმული მეფის ერეკლეს ძის, მეფის თეიმურაზისაგან, რომელი იქნა ცხებული შემდგომად წელიწადისა ცხრისა, თქმისა ამისა, ამ წიგნსა ამას ეწოდების სარკვე“

თქმულთა“ მკვლევართა ნაწილი ფიქრობს, რომ ეს უნდა იყოს შერქმეული გადამწერთაგან, ხოლო ნაწილი კი, მაგალითად ცაგარელი აღწერს რა ალექსანდრე ბატონიშვილის წიგნსაცავს, ახსენებს რა თეიმურაზ მეორის ნაწარმოებს თავის კვლევებში, სათაურს ავტორისეულად მიიჩნევს სავარაუდოა, რომ რაკი ნაწარმოები დიდაქტიკური ხასიათისაა გადამწერებმაც ამიტომ დაასათაურეს. ნაწარმოების მეორე სახელი “სარკე თქმულთა“ იმიფრება, როგორც ადრე ნათქვამის ანარეკლი. ავტორის ნაწარმოების დეტალურმა განხილვამ მკვლევარებს მისცა იმის საფუძველი ევარაუდათ, რომ ორივე სათაური ეკუთვნის ავტორს და რომ ორივე სათაური ნაწარმოებს თავიდანვე უნდა ჰქონოდა.

სადავოა პოემის დაწერის თარიღიც, რომელთან დაკავშირებითაც წყაროებში სხვადასხვა ცნობაა დაცული. კორნელი კეკელიძე, როცა საუბრობს თავის ნაშრომში პოემის დაწერის თარიღზე, აღნიშნავს, რომ ის ზედმიწევნითი სიზუსტით არ გამოირჩევა. აქ საუბარია 1737 წლებზე, რომელსაც მკვლევარი პოემის დაწყების, ხოლო 1738 წელს ის დამთავრების თარიღად მიიჩნევს. მკვლევარი ლ. მენაბდე დაწყების თარიღად 1736 წელს ასახელებს, სამეცნიერო წრეებში კამათის მიზეზი გამხდარა 14 სტროფიანი სათავგადასავლო ხასიათის ლექსი, რომელიც პოემას ერთვის და ამასთანავე გვაწვდის სანდო წყაროს მეფე-პოეტის მშფოთვარე ცხოვრების შესახებ. ამ შესავალის წყალობით მკვლევარები დიდი კამათისა და კვლევის შემდეგ მივიდნენ დასკვნამდე, რომ ნაწარმოების დაწერის თარიღია 1737-1738 წლები.

§2.3 .პოემის „დღისა და ღამის გაზასების“ ავტორთან დაკავშირებული

საკითები

ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში იყო მცდელობა, რომ პოემა „სარკე თქმულთა“ მიეწერათ თეიმურაზ პირველისათვის, თუმცა ეს აზრი მალევე უგულვებელყოფილი იქნა. ფაქტი, რომ ნაწარმოები თეიმურაზ მეორეს ეკუთვნის ეს შესავალშიცაა აღწერილი. ნაწარმოებს დართული 14 სტროფიანი ბოლოსიტყვაობა ავტობიოგრაფიული ხასიათისაა, სადაც აღწერილია თეიმურაზის გამგზავრება სპარსეთს სეფეხანის ბრძანების თანახმად. პოემაში აღწერილი ეს და სხვა სათავგადასავლო ხასიათის ფაქტები იძლევა იმის დასკვნის საფუძველს, რომ პოემის უპირობო ავტორი არა თეიმურაზ პირველი, არამედ თეიმურაზ მეორეა.

თავი მესამე

თეიმურაზ მეორის ცხოვრება და ქრისტიანული უნივერსალიზმი

მეფე თეიმურაზის ფილოსოფიურ იდეალს ცხადად ეტყობა ქრისტიანული რელიგიით ნაკარნახევი ზნეობრივი ხასიათის უმნიშვნელოვანესი კორექტივი. ის არა მხოლოდ ქრისტეს მოყვარული, არამედ ქრისტეს ერთგული მეომარია, რომელიც ებრძოდა სპარსეთსა და მათი პოლიტიკის გამტარებელ ქართველებსაც, რომლებიც საქართველოსთვის არანაკლები უბედურების მომტანები იყვნენ. მიუხედავად ქვეყანაში არსებული მძიმე მდგომარეობისა, მცირე ნაწილი ქართველებისა, რომელთაც შერჩენოდათ ქვეყნისა და ქრისტიანობის სიყვარული ფარ-ხმალს არ ყრიდნენ და იბრძოდნენ მთელი ძალ-ღონის მოკრებით და რომელთა მთავარი დევიზიც „აღდგომა“ და „გამოხსნა“ იყო. ეროვნული თვითშეგნების გაღვიძებაში დიდი როლი ითამაშა ქართველ ბაგრატიონთა შტომ. რომელთაც ქართულ სამეფო ტახტზე აეყვანათ ქრისტიანი ქართველი მეფე და შესაბამისად, ქართველი ხალხის მაჰმადიანური იდეოლოგიისაგან გათავისუფლება დაისახეს მიზნად. ფიქრობდნენ, რომ სწორედ ამ მიმართებას მოჰყვებოდა „აღდგომა“ ანუ საქართველოს გაერთიანება. მიზნის აღსრულება კი დაიწყო თეიმურაზ მეორის ქრისტიანული წესით მეფედ კურთხევით. თეიმურაზამდე საუკუნე-ნახევრის მანძილზე არც ერთი მეფე სჯულის შეუცვლელად არ ასულა ტახტზე. საქართველოს სამეფო ტახტზე ქრისტიან ბაგრატიონთა დინასტიის დამკვიდრება ჭეშმარიტად ბიბლიური პარადიგმაა.

ქრისტიანი მეფის გზა არ ყოფილა იოლი, მან პოლიტიკურ სარბიელზე დაუღალავ ბრძოლას შემოქმედებითი ბრძოლაც შეუთავსა. ის შესაძლებელია თავისი შემოქმედებით ქართული სიტყვის დიდოსტატებს ვერ უტოლდება, მაგრამ როგორც ორიგინალური ხელწერის პოეტი დიდ ინტერესს იწვევს. თეიმურაზი ქართველი ერის შემოქმედებით სარბიელზე „მართლის თქმის“ პრინციპის დამცველია და არჩილის ლიტერატურული სკოლის ღირსეული წარმომადგენელი. მეფე-პოეტი

განსაკუთრებული განცდებით გადმოსცა მშობლიური ქვეყნის გაპარტახებით გამოწვეული სევდა-ნაღველი. დიდმა პოლიტიკოსმა და მგრნობიარე პოეტმა სამარეში ჩაიტანა დამსხვრეული იმედები და სამშობლო ქვეყნის ღრმა სიყვარული. ერის სულიერად გადარჩენის მიზნით მეფე-პოეტმა გასწავლა ახალი საპატრიარქო სკოლები, სადაც ხალხი წერა-კითხვას ისწავლიდა. ასე ქვეყანა თანდათან თავისუფლდებოდა აზიური, უღლისაგან. მეფე ქვეყნის გადარჩენას რაკი მხოლოდ საკუთარი ძალებით ვერ ახერხებდა გზას ხსნისა ერთმორწმუნე რუსეთში ხედავდა. საქართველოში საბოლოოდ ხელმოცარული მეფე, ამიტომაც გაუდგა დახმარების სათხოვნელად ჩრილოეთისაკენ მიმავალ გზას, „თუმცა სამწუხაროდ მისმა მოგზაურობამ სასურველი შედეგი ვერ გამოიღო. დიდმა პოლიტიკოსმა და მგრძნობიარე პოეტმა სამარეში ჩაიტანა დამსხვრეული იმედები და სამშობლო ქვეყნის ღრმა სიყვარული. თეიმურაზს თავის სიცოცხლეში ქედი არ მოუხია და შუბლაღვად შეინარჩუნა თავისი ეროვნული და სახელმწიფოებრივი ღირსება, მის ხანგრძლივ ბრძოლას სპარსეთის წინააღმდეგ უნაყოფოდ არ ჩაუვლია. ქვეყნის ბედით დამწუხრებული პოეტი ლიტერატურული საქმიანობით იქარვებდა მოწოლილ სევდას. ამ მიმე საგარეო პოლიტიკურ ფონს დაერთო ისიც, რომ თავი იჩინა ეკლესიათა შორის განეთქილებამ, რაშიც დიდი როლი კათოლიკე მისიონერებმა ითამაშეს. თეიმურაზ მეორემ მათ წინააღმდეგ ომი გამართა, რაშიც საოცარი გამლეობა და უნარი აღმოაჩნდა უდიდესი შინაგანი ბუნებით დაჯილდოვებულ მეფეს. განსაკუთრებით აისახა ეს ბრძოლა თავის შემოქმედებაში, სადაც მხოლოდ აწმყოთი გამოწვეულ ტკივილის დაამებას კი არ ცდილობდა, არამედ მიზნად ისახავდა თანამედროვეობაში განემტკიცებინა შინაგანი ძალების რწმენა, რომ ღვთისმშობლის წილვედრ ქვეყანას გადაშენება არ ეწერა.

მიუედავად იმისა, რომ რუსეთში იმპერატორთან შეხვედრის შემდეგ წარდგენილი გეგმის განხორციელება ვერ მოხერხდა, მეფეს დიდი შთაბეჭდილება დაუტოვებია დედოფალ ელისაბედზე, რომელსაც უბრძანებია მეფის პორტრეტის დახატვა და ეს დავალება სასახლის კარის მხატვრისთვის, ანტროპოვისთვის მიუნიდვია. ამ პორტრეტმა კი საინტერესო და დიდი გზა გამოიარა სანამ საქართველომდე მოაღწევდა პეტერბურგში მეფის ლოდინს უკვალოდ არ ჩაუვლია, სწორედ ამ

პერიოდში შექმნა ბევრი ლიტერატურული და პოლიტიკური ნაშრომი,როგორებიცაა: „კიდურთწერილობა“, „ანბანთქება“, „გაბაასება რუსთაველთან“.

1761 წელს პეტერბურგში მყოფი მეფე თეიმურაზ მეორე ,მოულოდნელად გაურკვეველ ვითარებაში გარდაიცვალა და მისი ნეშთი თავისივე ანდერძის თანახმად წამოასვენეს საქართველოში,თუმცა მიუხედავად ბალზამირებისა ,გრძელ და რთულ გზაზე ნეშთმა ხრწნა დაიწყო,ამიტომ ასტრახანში ჩასულმა ამაღამ გადაწყვიტა ასტრახანში,ღვთისმშობლის მიძინების ტაძარში დაეკრძალათ ვახტანგ მეექვსის გვერით.ამ ფაქტს ერთი საოცარი ეპიზოდი ახლავს თან,211 წლის შემდეგ როცა საბჭოთა ხელისუფლების მიერ გასნილი იქნა სამარხები ,მეფე პოეტ თეიმურაზ მეორის ნეშთი თავის მდიდრულ სამოსში დაუზიანებლად იყო მოღწეული.ეს ფაქტი მორწმუნეთათვის საკმაოდ მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა,თუმცა მეციერებმა ამას სხვა ახსნა მოუძებნეს.თეიმურაზ მეფის ცხოვრება, მისი აღსასრული და უხრწნელად მოპოვებული ნეშთი, რომელსაც კეთილსურნელება ახლდა თან გვარწმუნებს იმაში,რომ ჭეშმარიტად შეისმინა უფალმა ლოცვა მართალი მეფისა .

3.1. ბიბლიური მოტივები თეიმურაზ მეორის გაბაასების ჟანრის ნაწარმოების სიუჟეტების მიხედვით

აღორძინების ხანის მწერლოების შემოქმედების ძირითადი არსი საზოგადოების მხილებაა.იმ საზოგადოებისა,რომელშიც, სამწუაროდ, მრავლადაა უღირსობა, დალატი,უპირობა. სწორედ, არსებული ვითარებიდან გამომდინარე, აღორძინების ხანის მწერლობაში მთავარი ადგილი ქრისტიანულმა იდეოლოგიამ დაიმკვიდრა.ამ ეპოქის მწერლობის თავისებურება სიტყვის გენიალურ კონსტრუქციაშია აისახება და მკითხველს ინდივიდუალურად მიეწოდება,ამიტომ უთქვამთ, „ნამდვილი კალმოსანი ისაა ვინც გაიძულეbs არა იკითხო, არამედ იფიქროო“.თეიმურაზ მეორის ნააზრევიც ფიქრის და განსჯის საგანი ხდება და ლიტერატურაშიც უფლისაგან ხელდებული შემოქმედის ადგილი ხდება საპატიო.მეფე-პოეტის შემოქმედებაში საპატიო ადგილი „დღისა და ღამის გაბაასებას“უჭირავს,პოემა შედგება ორი ნაწილისაგან ესაა:სასულიერო და საერო,ასევე გალექსილია მსოფლიო ეკლესიების აქტები,მეორე ნაწილში წარმოდგენილია რეალისტური ნაკადი ქართველთა ცხოვრების შუასაუკუნოვანი გაგებით.“დღისა და ღამის გაბაასებაში“პოემურ სიუჟეტს

ქმნის დღისა და ღამის კამათი.მათი პოზიციიდან ჩანს სწორედ ცალკეული ნორმები,რომელიც უპირატესობას ანიჭებს სხვადასხვა სიტუაციაში დღესა და ღამეს.დღე მოიშველიებს იმ მნიშვნელოვან ფაქტებს და ეპიზოდებს,რომელიც დღისით მომხდარა,ღამე კი იხმობს სცენებს ბიბლიიდან და ყოველდღიური ცხოვრებიდანაც.

პოემა,როგორც მკვლევარები განიხილავენ, გაბაასების ჟანრის ნაწარმოებია, რადგან მასში გვხვდება გაბაასებისათვის დამახასიათებელი ყველა ნიშანი,რადგან დიალოგი იმართება ორ ურთიერთსაპირისპირო შეხედულებას შორის,სადაც თითოეული მხარე ფიქრობს საკუთარი უპირატესობის დამტკიცებას. საინტერესოა, რომ ავტორი ამ დროს ორივე მხარის მიმართ ერთნაირ დამოკიდებულებას ამჟღავნებს.

ნაწარმოების საინტერესო თემატიკიდან გამომდინარე, მკვლევარებს ის სხვადასხვა დროს,სხვადასხვა რაკურსით განუხილავთ.თუმცა მოცემულ პოემაზე მონოგრაფიული კვლევები ჯერ კიდევ არ მოგვეპოვება. ბიბლიის გავლენას, როგორც კვლევებიდან ჩანს, თეიმურაზ მეორის ქართულ პროზაულ ჰიმნოგრაფიაშიც უდევს წილი. თუ სხვა სასულიერო ხასიათის ნაწარმოებებში ავტორი ეპიკური სიდინჯით გადმოგვცემს ძველი და ახალი აღქმის ამბებს, “განზრახვანი და ვედრებანში“ ამაღლებული ტონით და მორწმუნის აღტყინებით ინანიებს ცოდვებს და შეჰლაღადებს ღმერთს მათი მიტევებისათვის, „ჭი ტკბილო იესო ქრისტე ,ღმერთო ჩემო, მამისა დიდებაო და ბრწყინვალეზაო და მზეო სიმართლისაო! მთასა ზედა გოლგოთას სოფლისა ხსნისათვის სული შენი განუტევე... მომეც მე სიყვარული შენი ,რათა მარადის გულსა შინა ჩემსა მტკიცედ მაქვნდეს და მით მოვაკვიდნო საცთურნი ხორცთანი და სამარადისოდ შენთანა მკვიდრ ვიყო“ .

თეიმურაზ მეორის შემოქმედებიდან ასევე, გარკვეულ ინტერესს იწვევს ნაწარმოები „ქება სრისა“,რომელსაც მცირე შესავალი უძღვის. ავტორი კვლავ სასულიერო-საეკლესიო საკითხებზე მსჯელობს და თავს ღმერთისაგან დავალებულად აცხადებს.

თეიმურაზ მეორის შემოქმედების საინტერესო ნაწილს წარმოადგენს საეკლესიო-სასულიერო ხასიათის სხვა ნაწარმოებებიც; მაგალითად, აღსანიშნავია

მისი ნაწარმოები, „განზრახვანი და ვედრებანი“, „რომელშიც ავტორს შეუკრებია „წმიდათა წერილეთაგან ლოცვანი ღმობიერმყოფელნი გუთანი“, მასვე დაუწერია ორი „ანბანთქება ამიცანად ნათქვამი“, რომელშიც ამოცნობის სახით გაულექსავს ბიბლიური ეპიზოდები. თხზულებაში თეიმურაზს მიზნად დაუსახავს ბიბლიის პოპულარიზაცია, გასართობის შექმნა ამოცანების სახით და საკუთარ პოეტურ შესაძლებლობათა დემონსტრაცია. ღრმადმორწმუნე პოეტს სწამს ლოცვის მადლის, ამიტომაც უსწავლია ლოცვები და სცდილა ასე მიახლოვებოდა უფალს. მას ტანჯავდა ამავდროულად საკუთარი უბედურების განცდა. ამიტომ შემოუკრებია მღვდლები, რომლებიც ვალდებულნი არიან მრევლს ემსახურონ.

რამდენადაც მეფე-პოეტ თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში დიდი ადგილი ეთმობა საღვთისმეტყველო თემატიკას, პოემის სახელმძღვანელო წყარო ბიბლიაა. მეფე-პოეტის შემოქმედების ბიბლიასთან მიმართება ჩვენი მოკრძალებული ნაშრომის მიზანია, რომ ავხსნათ მიზეზი მთავარ პოემაზე დაყრდნობით ბიბლიური თემებით ასე დაინტერესებისა. როგორც შემოქმედების შესწავლისა და ანალიზიდან ჩანს, მიზანი ერთია, მომავალ თაობას გაულვიძოს ბიბლიისადმი სიყვარული. ვისაც კი თეიმურაზ მეორის შემოქმედება უკვლევია, ყველა აღნიშნავს, რომ ავტორს საუცხოო ბიბლიური განათლება აქვს მით უფრო ბიბლიამ, ამ ეპოქაში ახალი დატვირთვა შეიძინა. „დიდ ღამედ“ მონათლული დაცემის ეპოქის შემდეგ ქართველ ერს სჭირდება გამოღვიძება და სულიერი მხნეობა. ეს იყო კალმოსანი მეფე-პოეტის მიზანიც. ის, როგორც გულანთებული ქრისტიანი, ბიბლიური წიგნების ღრმა ცოდნას ავლენს. „გაბაასება „ორიგინალურ, ეროვნულ, ქართულ ნიადაგზე აღმოცენებული ნაწარმოებია. სავარაუდოა, რომ ის იცნობდა ბიბლიური ეპიზოდების გალექსვის სხვა ქართულ ცდებსაც. თუმცა, მის გავლენაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია, რადგან მას უფრო ვრცლად და სრულად აღუწერია ბიბლიური ეპიზოდები. თავის პოემაში ავტორი საგანგებო ყურადღებას უთმობს სამებას, და მიუთითებს სამების უზენაესობას. გარდა იმისა, რომ ავტორი კარგად იცნობს ძველი და ახალი აღთქმის წიგნებს, ასევე მოხმობილი აქვს მასალები დოგმატური ღვთისმეტყველების წიგნებიდან. როგორც ჩვენთვის ცნობილია, პირველ მსოფლიო კრებას ესწრებოდა ბიჭვინთის ეპისკოპოსი. თეიმურაზ მეფე პირველი იყო, ვინც კრებების აქტების შეხსენება გადაწყვიტა. საინტერესოა რაში დასჭირდა აღორძინების

ხანის მწერალს მიბრუნებოდა ამ საკითხს. ამის პასუხს ისევ საქართველოში სწორედ ამ დროს არსებული ყოფა გვაძლევს. ფაქტი ისაა, რომ საქართველოში არსებულ შიდა პოლიტიკურად მძიმე მდგომარეობას თან ერთვის სარწმუნოებრივი კრიზისი. უდავოა, ავტორს სურს შეახსენოს საზოგადოებას თავიანთი ვალი სარწმუნოების წინაშე, აჩვენოს ის სიმძაფრე, რომელიც სარწმუნოებისაგან განდგომას შეიძლება მოჰყვეს. ამავე თემას ემსახურება, სწორედ „გაბაასება“. ქართველი მეფეები ასევე, ნათლად ხედავდნენ იმ საფრთხეებს, რომელიც ემუქრებოდა საქართველოს. კერძოდ, მართლმადიდებლობას ევროპის საგარეო პოლიტიკისაგან. ამიტომაც ცდილობდნენ ბიბლიური თემებისა და დოგმატიკის შეხსენებით შეეჩერებინათ მოსალოდნელი საშიშროება.

„დღისა და ღამის გაბაასებაში“ ექვგარეშეა ის ბიბლიის იმ ეპიზოდს ეხება, სადაც ესაია წინასწარმეტყველია აღწერილი. იგი თავს თითქოს ესაია წინასწარმეტყველს უდარებს. მისი თქმით ესაიამ ღვთის დიდება შეძლო იმით, რომ თვით იხილა ღმერთი. საინტერესოა ესაიას პასუხი ბიბლიიდან: „და ვთქუ უბადრუკსა მე, რამეთუ შეკედლებული ვარ, რამეთუ კაცად მყოფი და არაწმინდა ბაგეთა მქონებელისა, მკვდარ ვარ მე და მეუფე უფალი საბაით ვიხილე თვალითა ჩემითა.“

მეფე-პოეტიც ესაიასეული თავმდაბლობით უდგება საკითხს და მკითხველს ამზადებს, რათა გაგებით მოეკიდონ მის ნაშრომს, რომელსაც მდარეს უწოდებს და ამის მიზეზად ის „უსწავლელობას“ ასახელებს.

§ 3.2. ძველი აღქმის სიუჟეტები „დღისა და ღამის გაბაასებაში“

პოემაში დღისა და ღამის კამათი იშლება ბიბლიური სიუჟეტების ფონზე. დღისა და ღამის ერთმანეთთან გაბაასებით თეიმურაზმა გამოამხეურა მათი დადებითი და უარყოფითი მხარეები:

სამყაროს შექმნის უფლისაგან ფუნქციათა გადანაწილების სცენები ზედმიწევნითი თანმიმდევრობით არის გალექსილი. პირველი ადამიანების ცოდვები, უფლის რისხვა, ებრაელ ხალხთა ამოყვანა აღთქმულ ქვეყანაში სრული სიზუსტით არის გადმოცემული. თხზულებაში გამოყენებული ძველ აღთქმისეული სიუჟეტები შემდეგ თავებშია მოთხრობილი: „ადამისშესაქმის ამბავი“, „ევასი და

ადამის შეცთომის ამბავი“,აქ დამისაგან პასუხისმიგება“,“ კაენისაგან აბელის სიკვდილისა“, „აქ ლამექისაგან კაენის სიკვდილი“,აქა დღისაგან თქმა წყლით რღვნის ამბავი“,აქა ისაკის შეწირვის ამბავი“,აქა იაკობის კურთხევის ამბავი“,“აქა ისრაელთ ამბავი“.

თხზულებაში ყოველი ბიბლიური ეპიზოდი მოხმობილია გარკვეული მიზანსწრაფულობით. ბიბლიური სიუჟეტების პარალელების თვალსაზრისით „დღისა და დამის გაბაასებაში“საინტერესო ეპიზოდია იქ,სადაც ღამე დღეს შეახსენებს ამბავი,რომელიც საშინელებაა ,მოხდა დღისით და შეახსენებს ,რომ ძმებს შორის დაპირისპირება წარმოშვა შურმა. თეიმურაზი საინტერესოდ და საკუთარი მიზანსწრაფულობით აღწერს იაკობის კურთხევის ამბავს, სადაც ძმებს შორის შუღლია ღწერილი.თეიმურაზ მეორეს ეს სცენა ბიბლიიდან მიზანმიმართულად აქვს გალექსილი. „ძმებს შორის ცილობა დაუშვებელია,და პოეტის მიზანიც ძმათა შორის შუღლის შეჩერებაა.სამწუხაროდ,ძმათა შორის შუღლი და ძმის მკვლელობის მოტივი პოეტის ეპოქაში ყველაზე აქტუალურია.თითქოს „კაენის აჩრდილი“ დადიოდა ქვეყანაში.ამიტომაც თეიმურაზ მეორის შემოქმედებას ეს შურის თემა ლაიტმოტივად გასდევს.

.საინტერესოა „წყლით რღვნის ამბავი,რომელსაც დღე ყვება.სადაც საუბარია უფლის გაბრაზებაზე,რადგან ქვეყანა გაიხრწნა ეშმაკის ნებით,უფალმა მათი დასჯა გადაწყვიტა,ნოეს კი უბრძანა კიდობანი აეგო და შიგ შვიდ-შვიდი წყვილი ცხოველი შეეყვანა.თეიმურაზი თავის დამოკიდებულებას ამხელს ნოეს მიმართ და აღნიშნავს,რომ ქვეყნად მართალი ადამიანებიც არსებობენ,რომელთაც უფალი არასოდეს ივიწყებს.მე-17-მე-18 საუკუნის საქართველოს ისტორიას თუ თვალს გადავაკვლებთ, მართლაც სავალალო მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე,ამილახვარი ციციშვილს უღერებს ხმაღს,ამირეჯიბი ვაჩნაძის სისხლსა სვამს და ქვეყანაც ამან დაამხო. ბაგრატიონთა კახეთის შტოს წარმომადგენლის წინააღმდეგ იხლართება ინტრიგები. მცირეწლოვან თეიმურაზს უწევდა,როგორც მაჰმადიანთა ხანების,ასევე მოქიშპე თავადების ალაგმვა და ნათესავ ბაგრატიონთა მოგერიება.თეიმურაზ მეფის სწორმა საგარეო თუ საშინაო პოლიტიკამ საბოლოო შედეგი გამოიღო და როგორც ვიცით 112 წლიანი პაუზის შემდეგ სვეტიცხოველში ქრისტიანული წესით ეკურთხა.ავტორმა იაკობის კურთხევის ამბავში ქართველთა ყოფა ასახა და მიიტანა

მკითხველამდე. მეფის,ლიდერის როლი ქვეყნის ერთსულად შეკვრის საქმეში პოეტმა აჩვენა იმ ეპიზოდში, სადაც ღამე პირდება დღეს უამბოს ებრაელების გამოსვლის ამბავი.თითქოს ეს როლი მოირგო ავტორმა,როგორც ქრისტიანული წესით კურთხეულმა მეფემ,რომელსაც გადაგვარებული ქვეყნის განსაცდელიდან გამოყავანა დაუსახავს მიზნად და ბიბლიური სახე სიმბოლოებით,გარკვეული ეპიზოდების გალექსვით სურს განუნათლოს გონება ხალხს და მოაბრუნოს ჭეშმარიტებისაკენ.

თხზულების პირველი ნაწილი არის წმინდა წიგნის პერიფრაზირება და გალექსილია ი სმონაკვეთები,რომელთა მოხმობა საჭიროდ ჩაუთვლია ავტორს. თითოეული პასაჟის გაცოცხლება ავტორს ერთი იდეით აქვს განპირობებული,მას სურს დააფიქროს მკითხველი სარწმუნოებაზე,რწმენაზე,რათა აღარ გადაიხაროს უფლისაგან,რომლის საშიშროებაც ნამდვილად იყო იმ ეპოქაში.საინტერესოა ეპიზოდები ლუკას სახარებიდან,სადაც ღვთის განკაცებაზეა საუბარი. ის კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს ღვთის ორბუნებიანობას. უკიდურეს სიზუსტეს იჩენს თხრობის პროცესში. ასევე, ბიბლიური ლეგენდების საფუძვლიან ცოდნას ამჟღავნებს. თეიმურაზ მეორე ახალი აღთქმიდან ლექსავს იმ ადგილებს,სადაც ქრისტეს ცხოვრება ვრცლადაა აღწერილი. კერძოდ, ეხება ევანგელეს,მოციქულთა საქმეთაგან რამდენიმე წერილს და იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადებას.ქრისტეს ცხოვრების შესახებ მოთხრობილია ოთხ განსხვავებულ წიგნში: მათეს მარკოზის ლუკას და იოანეს სახარებაში. თეიმურაზ მეორეს სათანადოდ აქვს შეჯერებული ოთხივე სახარება და იმ „ნაკულებას“,რომელიც შეიძლება რომელიმე სახარებაში იყოს თვითონ ავსებს და ურთავს ეპიზოდებს.ახალი აღთქმიდან შემდეგი ადგილები გაულექსავს ავტორს: ზაქარიას დადუმება, ხარება, შობა, წინადაცვეთა, მირქმა, ფერისცვალება, ლაზარეს აღდგინება, იერუსალიმს შესვლა, ქრისტეს ვნება, ნათლისღება, სერობა,ჯვარცმა, გარდამოხსნა და დაფლვა, წმინდა პასქა, გვერდის განხილვა,განრღვეულის განკურნება, შობითგან ბრმის განკურნება, ამაღლება,სულთმოფენა, ღვთისმშობლის მიცვალება, გამოცხადება უფლისა, ასევე, მოციქულთა საქმეებში გაბნეული მოძღვრებებიდან ადგილები -ცხრა ნეტარება,ათი მცნება, შვიდი საიდუმლო..

თეიმურაზ მეორე ნაწარმოების მეორე ნაწილს,რომელიც საერო თემებს მოიცავს,ასევე საეკლესიო თემატიკით ამთავრებს.რითიც მან აშკარად გამოხატა

თავისი პოზიცია. მან შენიღბა თავისი ნაწარმოები და სათქმელიც განსხვავებულად გადმოსცა. „დღისა და ღამის“ გალექსვით ავტორმა სიკეთისა და ბოროტების მარადიულ ბრძოლაზე გაამახვილა ყურადღება. საინტერესოა დღისა და ღამის კამათის დროს წამოჭრილი საკითხები, სადაც უპირატესობა დღეს ენიჭება, თუმცა არც ღამე რჩება ვალში, მაგრამ მთელი მათი მსჯელობა მიმართულია იმისკენ, რომ გამოვლინდეს ერთი ჭეშმარიტება: ქართველი მუდამ უნდა ზრუნავდეს საკუთარი თავის სრულყოფისათვის, რაც მიიღწევა ქრისტიანული დოგმის დაცვითა და ქართული ზნეობის შენარჩუნებით. ეს კი მუდმივი სწრაფვაა რელიგიური თუ მოქალაქეობრივი სრულყოფისაკენ.

თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში ნათელისა და ბნელის დაპირისპირება ლიტერატურულ ხერხს უნდა წარმოადგენდეს, რათა მოხერხებულად ეჩვენებინა მკითხველისათვის თავისი სათქმელი, მისი მიზანი ქრისტიანული დოგმატიკის შეხსენებაა, გაბაასებისას თეიმურაზი მიჰყვება სიმბოლურად „ბიბლიის ხაზს და საღვთისმეტყველო ლიტერატურას, ამიტომაც „დღისა და ღამის გაბაასებაში“ ნათლისა და ბნელის სიმბოლიკა არის ბიბლიური და ჰაგიოგრაფიული.

§3.3 რელიგიური სიმბოლოები თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაში

ქართული ლიტერატურა, სავსეა უფლისადმი საგალობლებითა და ღიად თუ დახურულად ატარებს ბიბლიურ, ქრისტიანულ იდეოლოგიას, რომელშიც ხშირად ვხვდებით უფლის სახე-სიმბოლოებს. ცა, ბეთლემი, მთა, კიდობანი, ეტლი, სასანთლე სასაკმევლე და სხვა. ამა თუ იმ ნაწარმოების ბიბლიასთან მიმართებაში განხილვისას მკვლევართა მიზანს წარმოადგენს, გამოიკვლიონ ის მინიშნებები, რაც ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედებაში გვხვდება, მიუთითებენ ბიბლიურ წყაროზე, რელიგიურ შეხედულებებს განიხილავენ და ალეგორიულ-მისტიკურ შრეებს ეძებენ მათ ნააზრევში. ქართული ლიტერატურა ზოგადად უხვად ინახავს ქართულ ნაწარმოებებში უფლის სახე-სიმბოლოებს. მაგალითად, თეიმურაზ პირველის „ვარდბულბულიანში“ ვარდი ჩათვლილია ძე ღვთისას ალეგორიად. სხვა ეპოქისა და მიმართულებების ავტორთა შემოქმედებაში უფალი სხვადასვა სიმბოლოებითაა გადმოცემული. ცა უფლის საყდარია, რომელიც სიმართლის მზეს ამოაბრწყინებს. მთა არის ღვთის მორჩილებისა და შეწყალების უნივერსალური სიმბოლო (აბრაამმა

სწორედ მორიას მთაზე აიყვანა ისააკი, რათა უფლის ნება შეესრულებინა - შეეწირა მისთვის შვილი). საყურადღებო და სიმბოლურია ის ფაქტი რომ „მთის“ სიმბოლური დატვირთვას განსაკუთრებული ადგილი უკავია არა მარტო ქრისტიანულ, არამედ სხვა რელიგიებშიც. მაგალითად, იუდაისტური მოძღვრების თანახმად სახელი „იაკვ“ იეჰოვა მოსეს უუწყა ჯერ ქორიბის მთაზე, შემდეგ კი სინას მთაზე. მოსე იყო მეორე, ვისთანაც საუბარი იწებოდა უფალმა და აუწყა: „ მე ვარ, რომელიც ვარ“. ღმერთი მოსეს მეშვეობით ებრაელ ხალხს ორი ფიქლის ქვაზე დაწერილ ათ მცნებას აძლევს და მას ათავსებენ ერთგვარ სკივრში, რომელსაც იუდაიზმში აღქმის კოდობანი ეწოდება.

მთის სახესიმბოლო გამოყენებული არის ისლამშიც. როგორც ე.წ. „სუნას“ ანუ წმინდა წერილების მიხედვით ცნობილია წინასწარმეტყველი მუჰამედი მთაზე ადიოდა და მხოლოდ იქ ესმოდა ღმერთის შთაგონება, რომლის მიხედვით შეადგინა წმინდა წიგნი ყურანი. ცოდვით დაცემა, გადარჩენა, ხსნა, სულიერი დამკვიდრება და კვლავ აღმოცენება, საღვთო წერილის მიხედვით, ბიბლიურ შჯულის კიდობანშია გაცხადებული და ამიტომაც ქრისტიანული სიმბოლიკით, ის თავად ტამარია - უფლის სახლი.

ტაბლა. ძველი აღთქმის ეკლესიის წმიდა ნივთთაგან ყოვლადწმიდა ქალწულის ერთ-ერთი წინასახე ტაბლაც იყო.

ტამარი. უფლის სამკვიდრებელი წმიდა ქალწულის ერთ-ერთ წინასახეს წარმოადგენს ტამარიც, ტამრის სიმბოლოში გაცხადებული საიდუმლო მიწიერ საზრისს უკარგავს მას და უფლის მყოფობის მარადიულ სახედ აქცევს. მთვარეზე ნათქვამია, რომ იგი შექმნილია უფლის მიერ და მის სადიდებლად. სანთლის მნიშვნელობა ახსნილია თეოლოგიაში, სადაც იგი უფლის სათნო მოღვაწეობადაა მიჩნეული. კიბის სახისმეტყველებითი ასპექტი საინტერესოდ აისახა „ მოქცევა ქართლისაიში“, სადაც უფლის კვართის დაფლვის ალაგზეა საუბარი. კიბე და სვეტი ცხოველი ცისა და მიწის კავშირია, წარმავალი ყოფის მარადიულობასთან ზიარებაა, რაც თავდაპირველად ისრაელში, საუკუნეების შემდეგ კი ქართლის მიწაზე გაცხადდა. სვეტიცხოვლის მიწიდან ზეცად აღმართვა ქართლის საკრალიზების, მცხეთის მეორე იერუსალიმად მიჩნევის კიდევ ერთი დასტურია ქართულ

მწერლობაში. აღსანიშნავია, ასევე უფლის სიმბოლიკა ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაში, რაც კარგად ჩანს შემდეგ ნაწარმოებებში: „ბაზალეთის ტბა“.სწორედ, ბაზალეთის ტბიდან აკვნის ამომტანი გმირი გასწევს ერის წინამძღოლის დიდ მისიას.

მოცემულ ჭრილში ამა თუ იმ ნაწარმოების განხილვისას გამოჩნდის არც თეიმურაზ მეორის შემოქმედება წარმოადგეს, სადაც უფლის სხვა მეტაფორებზეა საუბარი. „სიტყვა ღვთისა“,“სიბრძნე და სიტყვა მამისა“, “დღე“, „სიტყვა“. ასევე, სინტაგმაზე „ძე ქუხილისა“.იოსებ არიმათიელის მიერ უფლის წმინდა სხეულის გარდამოხსნისა და დაფლვის აღწერისას წერს:„სიბრძნე და სიტყვა მამისა კაცობრივ დაიფლვისა“.

თეიმურაზ მეორის შემოქმედება ეხება ფიზიკურ ნათელსა და ბნელს შორის არსებულ სხვაობას. სრულყოფისაკენ.როგორც ვხედავთ, ნათელი და ბნელი ქართულ მწერლობაში სიმბოლურ დატვირთვას ღებულობს და ამის უამრავი მაგალითის მოხმობა შეიძლება აგიოგრაფიული ნაწარმოებიდანაც, სადაც სინათლე არის სრულყოფილება, ხოლო სიბნელე -უმეცრება და უფალი კი მათ შორის გზამკვლევეია.ნათლის სიმბოლიკა,რომელმაც საფუძვლიანად დაიმკვიდრა ადგილი ქრისტიანულ რელიგიაში, მწერლობამ ის დაამუშავა,როგორც ნათელი სიკეთის სიმბოლო,ხოლო ბნელი ბოროტების სიმბოლო ნათელისა და ბნელის სიმბოლორმა დატვირთვამ თითქოს გამოძახილი ჰპოვა ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებაშიც. ისევე, როგორც თეიმურაზ მეორე,ილია ჭავჭავაძეც განსაკუთრებულ დატვირთვას აძლევს დღის სიმბოლიკას:“.. არა, წარიღეთ ესბნელი და მშვიდობიანი ღამე თავის ძილითა და სიზმრებითა და მომეცით მე ნათელი დამოუსვენარი დღე თავის ტანჯვითა, წვალიბითა, ბრძოლითა და ვაი-ვაგლახითა! ჰოი, ბნელოღამე, მეჯავრები შენ მე! შენ რომ არ დაარსებულიყავ ქვეყნისათვისა, მე მგონია, რომ ნახევარიუბედურობაც ადამიანისა ქვეყანაზედ არ იქნებოდა“(ჭავჭავაძე,2011:26).

უნდა ღინიშნოს,რომ ნათლისა და ბნელის სიმბოლიკა იმკვიდრებს ადგილს თითქმის ყველა რელიგიაში.ქართულ მწერლობაში ნათელის სიმბოლიკა სიკეთის მომასწავებელია. ასევე, ის უფლის მეტაფორად ითვლება.მამათა და ძველი ქართული აგიოგრაფიის ავტორთა შორისაცმდგარა საკითხი, თუ რა კავშირი, რა მსგავსება თუ სხვაობა იყო ნათელსა და ბნელს, რწმენასა და ურწმუნობას, კეთილსა და ბოროტს

შორის. ქართულ, ჰაგიოგრაფიულ მწერლობაში უხვად მოიძებნება მაგალითები, სადაც სიბნელე-უმეცრების, ხოლო სინათლე-აბსოლუტური ჭეშმარიტების სიმბოლოდაა მიჩნეული. ბუნებრივია ამ შეხედულების პირველწყაროს წარმოადგენს ბიბლია, რადგან ბიბლიაში ნათელი და ბნელი სხვადასხვა სახითაა წარმოდგენილი: ღმერთი ნათელი, მამა ნათელი, ხოლო ბნელის სახით მას ხშირად წყვედიადი უპირისპირდება.

ძირითადი დასკვნები

ამრიგად, ისტორიული ქართველების კვალდაკვალ ქართველობა და ქრისტიანობა სინონიმურ ცნებებად გადაიქცა, რადგან ქრისტიანულ რელიგიას ზოგადად ქართულ ყოფასა და კულტურაში განსაკუთრებული ადგილი უკავია. მისი როლი მკაფიოდ ჩანს ქართველი ხალხის ისტორიულ განვითარებაში. უდავო ფაქტია, რომ ქრისტიანულ-მართმადიდებლური რელიგია მაკონსოლიდირებელ როლს თამაშობდა არა მარტო სულიერი და ეთნიკური ერთობის, არამედ ქვეყნის პლიტიკური გაერთიანების პროცესში. ნიშანდობლივია ის ფაქტიც, რომ უშუალოდ ქრისტიანული რელიგიის წარმოშობა და მისი საქართველოში გავრცელება ქრონოლოგიურად თანმხვედრი პროცესებია, რაც კიდევ უფრო ამაღლებს მის მნიშვნელობას ქართველთათვის. ეს აისახა ისტორიული ეტაპების კვალდაკვალ როგორც ერის სოციალურ-პოლიტიკურ, ასევე კულტურულ და სულიერი განვითარებაზე და ილუსტრირებული იქნა ქართულ მწერლობაში და როგორც საეკლესიო-სასულიერო და საერო მწერლობის საფუძველი გახდა ძველი და ახალი აღქმა.

ქართულ სალიტერატურო სივრცეში ბიბლიური სიუჟეტების მრავალფეროვნებისა და როლის ანალიზისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეფე-პოეტ თეიმურაზ მეორის შემოქმედების განხილვა, ბიბლიური სიუჟეტების გადმოცემით ის ცდილობდა შეეხსენებინა ქართველი ხალხისათვის ეროვნულობის მთავარი საფუძველი-რწმენის სიმტკიცე, რაც იქნებოდა ერთადერთი ხსნა მნელბედობის ჟამს. პოეტი შეეცადა აღედგინა დაკარგული კავშირი ადამიანურ და ღვთაებრივ (უხილავ) სამყაროს შორის.

ჩვენ მიერ თეიმურაზ მეორის შემოქმედების ამ მიმართულებით განხორციელებული კვლევებისა და ფაქტების ანალიზის საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი ძირითადი საკითხები:

1. საგულისხმოა, რომ თეიმურაზ მეორე იყო გამორჩეული პიროვნება არა მხოლოდ თვისი ლიტერატურული შემოქმედებით, არამედ ის იყო ასევე მნიშვნელოვანი პოლიტიკური ფიგურა, რომელსაც უწევდა მოღვაწეობა მეტად რთულ სოციალურ და პოლიტიკურ ვითარებაში. კერძოდ, საქართველოს საგარეო პოლიტიკურ ორიენტაციაში არჩევანი უნდა გაეკეთებინა ოსმალეთზე, ირანსა და რუსეთზე. თეიმურაზი და ერეკლე ფიქრობდნენ, რომ კულტურულად და ეკონომიურად ჩამორჩენილი მაჰმადიანური აღმოსავლეთის საპირისპიროდ ერთმორწმუნე და შედარებით ევროპულად მოდერნიზებული რუსეთი ერთადერთი ძალა იყო, რომლის მფარველობითაც ქართველობას შეეძლო ეროვნულ-კულტურული თვითმყოფობის შენარჩუნება. სწორედ ამას უკავშირდება ის, რომ თეიმურაზ მეორემ სიცოცხლის უკანასკნელი პერიოდი რუსეთში გაატარა და იქვე მიიღვა. თავისი ქვეყნის ხსნის ლოდინში. როგორც ცნობილია გარდაცვალების შემდეგ, თეიმურაზ მეორე, მისივე ანდერძის თანახმად წამოასვენეს საქართველოში. თუმცა ხუთთვიანი მოგზაურობის შემდეგ, ცხედარის გახრწნის თავიდან აცილების მიზნით 1762 წელს დკრძალეს ასტრახანში, ვახტანს მეექვსის გვერდით. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ თითქმის ორი საუკუნის შემდეგ, საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში გახსნილი იქნა მეფის სამარხი და გვამი უხრწნელი აღმოჩნდა. სწორედ ამასთან დაკავშირებით სხვადასხვა თეოლოგიურ თუ სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთი მეცნიერული მოსაზრების პარალელურად დამკვიდრდა აზრი, რომ ეს ამოუხსნელი ფაქტი დაკავშირებული იყო მისი სარწმუნოებისადმი სიმტკიცესთან.

2. თეიმურაზ მეორის პოლიტიკური მოღვაწეობის საინტერესო ეპიზოდს ქმნის მისი სურათის ისტორიაც. კერძოდ, როგორც ცნობილია, მისი პორტრეტი დაკარგული იყო. 2018 წელს კი ინგლისში ერთ-ერთ გამოფენაზე გამოტანილი იქნა უცნობი პორტრეტი, რომელსაც მიიჩნევდნენ ისპახანის სკოლის ქერიძეან ზენდის პორტრეტად. მოგვიანებით გაირკვა, რომ ეს იყო რუსი სამეფო კარის მხატვრის ანტროპოვის მიერ შესრულებული თეიმურაზ მეორის პორტრეტი. რაც დადგინდა სწორედ იმ გრავიურების საფუძველზე, რომელიც პეტერბურგის სტამბაში

სტუმრობისას უჩუქებიათ მეფისათვის. ამასთან იდენტური აღმოჩნდა გრავიურასა და სამარხის ქვაზე შესრულებული წარწერაც. როგორც ჩანს რუსეთის სამეფო კარისათვის თეიმურაზი არა თუ მისაღები, არამედ პატივსაცემი პიროვნებად ყოფილა. ამას მოწმობს ის ისტორიული დოკუმენტებიც, სადაც ჩანს თუ რუსეთის საიმპერატორო კარმა როგორი პატივით მიიღო ის. ეს კიდევ უნდა ასახულიყო პოლიტიკურ და დიპლომატიურ ურთიერთობებშიც, რომ არა რუსეთის საგარეო პოლიტიკური სტრატეგიები (კერძოდ, რუსეთეთი თვლიდა, რომ ოსმლეთთან დაპირისპირება ჯერ ნაადრევი იყო მისთვის) და სხვადასხვა შიდა ფაქტორებიც.

3. თეიმურაზ მეორის მოღვაწეობა ემთხვევა გარკვეულ ისტორიულ-კულტურულ, თუ ეკონომიურ ვაკუუმს. ამავე დროს დასავლეთში იწყება რელიგიური და საკრალური ტექსტების არატრადიციული ინტერპრეტაცია, იცვლება რელიგიური, სოციალური და მეცნიერული ფაქტორებისადმი მიდგომებშიც.

ძირეული ცვლილებები განიცადა ასევე სოციალურმა ფაქტორმაც. კერძოდ, მოხდა მემკვიდრული სოციალური და კულტურული კაპიტალის შესუსტება და გასაქანი მიეცა ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს. თუ კი, მანამდე ადამიანები მემკვიდრეობით ღებულობდნენ სოციალურ მდგომარეობას და პროფესიაცას კი, ამჯერად, ინდივიდუალური შესაძლებლობების წინ წამოწევამ გამოიწვია სოციალური მობილობის ხარისხის გაზრდა და უკვე მნიშვნელობა აღარ ქონდა თუ რა სოციალურ წრეში, როგორი ეკონომიკური შესაძლებლობის გარემოში, როგორი ღირებულებების წიაღში ან, რომელი რელიგიური მრწამსით აღიზარდა ადამიანი..

განიცადა ცვლილებები რელიგიურმა ფაქტორებმაც, რაც განაპირობა რეფორმაციულმა მოძრაობამ. პროტესტანტიზმის წარმოშობამდე ადამიანები მემკვიდრეობით ღებულობდნენ კათოლიკურ ქრისტიანულ ღირებულებებს, ხოლო რეფორმაციის შემდგომ ადამიანებს ეძლევათ საშუალება თავად აირჩიონ წმინდა წერილების განსხვავებული ინტერპრეტაციები. მოგვიანო პერიოდში კი რელიგიას მთლიანად დაუპირისპირდა განათლება და მეცნიერება, რაც განსაკუთრებით განმანათლებელთა მოსაზრებებში აისახა. საზოგადოებრივი განვითარებისადმი ე.წ. „სამი სტადიის კანონის“ მიხედვით დაგმობილ იქნა თეოლოგიური სტადია, რამდენადაც მათი შეხედულებით ფუნდამენტალური ქრისტიანული ელემენტები არ

იძლეოდა ლოგიკური და მეცნიერული განვითარების საშუალებას. ხოლო რელიგიური ფუნდამენტალიზმის მსხვერვის შემდეგ საზოგადოებრივი განვითარება გეომეტრიული პროგრესით გაიზარდა.

მოგვიანებით კი შეიცვალა მიდგომები და ეკლესია არა თუ უარყოფილი იქნა, არამედ გაბატონდა აზრი იმის შესახებ, რომ რწმენას უნდა დაახმაროს ადამიანმა შესაბამისი ინტელექტუალური ინსტრუმენტალიები. ამდენად, თუ კი გვიან შუა საუკუნეებამდე საზოგადოებას ბრძამდ სწამდა, რომ რელიგია გადამწყვეტ როლს თამაშობდა ადამიანის მომავალ განვითარებაში, შემდეგ პერიოდში მეცნიერებამ უარყო თეოლოგია და მესამე ეტაპზე კი დაიწყო თეოლოგიური პრინციპების მეცნიერული შესწავლა.

ნიმანდობლივია, ასევე რომ, რეფორმაციული მოძრაობის პარალელურად საქართველოში პროგრესულად მოაზროვნე საზოგადოება გადაწყვეტს მოზარდ თაობაში ხელი შეუწყოს რწმენის განმტკიცებას, რაც დიდაქტიკურ მოძღვრებაში ქრისტიანობის შერწყმით გააკეთეს. საგულისხმოა, რომ თეიმურაზ მეორეს სწორედ იმ გარდამავალ ეპოქაში უხდებოდა მოღვაწეობა, როცა მეცნიერება ჯერ კიდევ არ იყო სათანადო დონეზე, თუმცა თეოლოგიური ხანა ითვლებოდა სტაგნაციის ეპოქად, ადამიანის განვითარების შემაფერხებლად. სწორედ ამ რთულ ვითარებაში, მეფე-პოეტის შემოქმედებაში ბიბლიური ელემენტების წინა პლანზე წამოწევა, ვფიქრობთ, უდიდესი პასუხისმგებლობა იყო, რამდენადაც საამისოდ ხელშემწყობი ფაქტორის როლს ვერც სოციალურ გარემო თამაშობს და ვერც გეოპოლიტიკური. სამეფო-სამთავროებად დაშლილი საქართველო მოქცეულია ისლამურ რკალში.

4. ქართულ მწერლობაში ბიბლიური ელემენტების დიდაქტიკურმა ხასიათმა გაგრძელება ჰპოვა მომდევნო პერიოდებშიც, მიუხედავად იმისა, რომ არსებითად შეიცვალა ქვეყნის სოციალ-პოლიტიკური ფონი და შესაბამისად, ქართველი ხალხის სულიერი და კულტურული ყოფა. ამ მრივ აღსანიშნავია მეცხრამეტე-მეოცე საუკუნის მწერლობა, სადაც ასევე ბიბლიური ელემენტები კვლავ აქტუალურია, მაგრამ სახეცვლილი ფორმით. კერძოდ, თუ კი აღორძინების ხანის ეპოქაში ბიბლიური

ელემენტების გააქტიურებას ქონდა საზოგადოების გამოფხილვის, მეცხრამეტე საუკუნის მწერლობაში კი, ბიბლიამ მონანიების ფუნქცია იტვირთა.

შუა საუკუნეების ეპოქის საქართველოში არსებულ სულიერ კრიზისს განაპირობებდა სოციალ-პოლიტიკური ცხოვრება. ბიზანტიის დაცემამ და ოსმალეთის იმპერიის ჩამოყალიბებამ საქართველო მოაქცია ისლამურ რეალში და საბოლოოდ მოწყვიტა ევროპულ და ქრისტიანულ ცივილიზაციას, რამაც საფრთხე შეუქმნა საქართველოში ქრისტიანული რელიგიის სიმტკიცეს, მაშინ, როცა ქრისტიანული რელიგია ქართველი ხალხის ეროვნულ სიმბოლოს წარმოადგენდა. პრობლემა აისახა მაშინდელი ეპოქის ქართულ ლიტერატურაში ბიბლიური ელემენტების გააქტიურებით, რასაც ქართველი ხალხის გამოფხილვის მისია ჰქონდა. სწორედ თეიმურაზ მეორემ მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრება და პოლიტიკური მოღვაწეობა იმაზე ფიქრს შესწირა, რომ საქართველო ეხსნა მაჰმადიანი დამპყრობლებისაგან და იმჟამად ერთადერთ ნათელ წერტილს ერთმორწმუნე რუსეთში ხედავდა. მართალია ეს თეიმურაზ მეორის გარდაცვალების შემდეგ მოვიდა სისრულეში, მაგრამ შემდგომი ეპოქის (XIX საუკუნე) მოვლენებმა აჩვენა, რომ არც ეს იყო ქართველთათვის გზა ხსნისა. ისლამური იმპერიის ბატონობას ჩაენაცვლა ქრისტიანული რუსეთის იმპერიის ბატონობა, რამაც არანაკლები საფრთხე შეუქმნა ქართველების ეროვნულ თავისუფლებას და სახელმწიფოებრიობას. სწორედ ამის გამოძახილი იყო, რომ ბიბლიური ელემენტები კვლავ აქტუალურ მიმართულებად დარჩა ქართულ მწერლობაში. განსხვავება მხოლოდ იმაში მდგომარეობდა, რომ აღნუნულ ეტაპზე ეს გამოვლინდა მონანიების ფორმით, რაც ქართველ კლასიკოსებთან იგი მთელი სრულყოფილებით აისახა.

თეიმურაზ მეორე ცდილობდა საზოგადოებისათვის არსებული რეალობისა და პრობლემის ნათლად წარმოჩენას ლიტერატურული ჟანრით რაც „გაბაასებაში“ აისახა. კერძოდ, ორ მხრეს შორის დიალოგისა და არგუმენტებით მსჯელობის პრინციპით წარმოეჩინა რეალური სურათი, რაც საზოგადოებისათვის უფრო მისაწვდომს და ნათელს გახდიდა არსებულ ვითარებასა და საფრთხეებს. გარკვეული პერიოდის განმავლობაში სამეცნიერო წრეებში მიჩნეული იყო, რომ ეს ჟანრი თავისი წარმოშობით აღმოსავლურ-სპარსულია, თუმცა შემდგომი პერიოდის სხვა კვლევებმა აჩვენა, რომ ლიტერატურულ ჟანრში კმათის ხელოვნების დამკვიდრება

სათავეს ჯრ კიდევ ადრეული ეპოქებიდან იღებს. მაგალითისათვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ აპოლოგეტური ჟანრი ბერძნულ ლიტერატურაში, რომელიც ქრისტიანული რელიგიის დაცვის მიზნით გამოიყენებოდა. ძველ რომში, მეორე საუკუნეში ქრისტიანულმა საზოგადოებამ გარკვეულწილად მოიკიდა ფეხი, თუმცა ამ დროისათვის მნიშვნელოვანი იყო იუდაური და წარმართული საზოგადოების უნდობლობისა და მტრული განწყობის გარღვევა. საჭირო იყო პროპაგანდისტული მუშაობა ახალი რელიგიის უპირატესობის წარმოსაჩენად და მისთვის ახალი მიმდევრების მოსაპოვებლად. მნიშვნელოვანი იყო, ის რომ სისხლიანი დაპირისპირება, რასაც მანამდე ჰქონდა ადგილი შეიცვალა დაპირისპირებულ მხარეთა დიალოგითა და კამათით და ეს როლი იტვირთა ლიტერატურულმა შემოქმედებამ, რომელიც ამ დროისათვის მისიონერულ დანიშნულებას ატარებდა. სწორედ, აქედან იღებს სათავეს ბერძნულ ლიტერატურაში აპოლოგეტური ჟანრი ანუ დაპირისპირება ვერბალურად არგუმენტების ჭიდილით. აპოლოგეტურ ლიტერატურაში ბუნებრივი იყო პოლემიკური ტონი, მოწინააღმდეგეების არგუმენტების მოშველიება და მათთან კამათი.

6. ზოგადად, ქართული ლიტერატურაში ხშირად ვხვდებით რელიგიურ სახე-სიმბოლოებს, რაც ღიად თუ დახურულად ატარებს ბიბლიურ-ქრისტიანულ იდეოლოგიას. რელიგიურ შეხედულებებს განიხილავდნენ და ალეგორიულ-მისტიკურ შრეებს ეძებენ მათ ნააზრევში. ქართული ლიტერატურა ზოგადად უხვად ინახავს ქართულ ნაწარმოებებში უფლის სახე-სიმბოლოებს. მაგალითად, თეიმურაზ პირველის „ვარდულებულიანი“ „ლეილმაჯუნჯიანი“. ასევე, თეიმურაზ მეორის შემოქმედებაშიც დიდაქტიკური მოტივის გასაძლიერებლად აქტუალურია სახე-სიმბოლოების გამოყენება. მაგალითად, დღე და ღამე, მზე და მთვარე, ვარსკვლავები და ასე შემდეგ გამოყენებულია სიკეთის, ბოროტების, ღმერთის შვილების სიმბოლოდ.

საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ სამყაროში არსებული სხვადასხვა მოვლენებისა თუ საგნების სიმბოლური დატვირთვის ტენდენციით ხასიათდება არა მარტო ქრისტიანული რელიგია, რომლის მოტივებზეა აგებული ძირითადად ქართული ლიტერატურის იდეოლოგია, ასევე სხვა აბრაამისტული რელიგიებიც. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ მთის სიმბოლური დატვირთვა. იუდაისტური მოძღვრების

თანახმად სახელი „იაჰვე“ იეჰოვა მოსეს ეუწყა ჯერ ქორიბის მთაზე, შემდეგ კი სინას მთაზე. მოსე იყო მეორე, ვისთანაც საუბარი ინება უფალმა და აუწყა: „ მე ვარ, რომელიც ვარ“. ღმერთი მოსეს მეშვეობით ებრაელ ხალხს ორი ფიქლის ქვაზე დაწერილ ათ მცნებას აძლევს და მას ათავსებენ ერთგვარ სკივრში, რომელსაც იუდაიზმში აღქმის კოდობანი ეწოდება.

მთის სახესიმბოლო გამოყენებული არის ისლამშიც. როგორც ე.წ. „სუნას“ ანუ წმინდა წერილების მიხედვით ცნობილია წინასწარმეტყველი მუჰამედი მთაზე ადიოდა და მხოლოდ იქ ესმოდა ღმერთის შთაგონება, რომლის მიხედვით შეადგინა წმინდა წიგნი ყურანი.

7. სადისერტაციო ნაშრომში გამოიკვეთა მიმართება თეიმურაზ მეორის ძეგლსა და ბიბლიას შორის თუ რამდენად მისდევს ბიბლიის ტექსტს ავტორი. თეიმურაზ მეორის ბიბლიის ეპიზოდების გალექსვა გარკვეული გზავნილია რწმენადაკარგული საზოგადოებისათვის და ის თავისი შემოქმედებით მოუწოდებს მომავალ თაობას თვითგადარჩენისათვის რწმენისაკენ შემობრუნებას. საამისოდ ის ბიბლიის სიუჟეტებს აცოცხლებს და ნათქვამის გამეორებით-„სარკეთქმულით“ ცდილობს კიდევ უფრო ნათელი მოჰფინოს მის მნიშვნელობას საზოგადოების გადარჩენისათვის. და როგორც მკვლევარები მიუთითებენ ისტორიაში „დიდ ღამედ“ ცნობილი ოთხსაუკუნოვანი დუმილის შემდეგ თეიმურაზ მეორის მოვლინება, 112 წლის შემდეგ თითქმის გამაჰმადიანებულ საქართველოში ბაგრტის ტაძარში ქრისტიანული წესით მეფედ კურთხევა იყო ქვეყნის ხსნა,ხოლო მისი შემოქმედება გარკვეული გავლენაა საზოგადოებაზე ახალი შეხედულების ჩამოყალიბების გზაზე,არსებული რეალობის სწორი დანახვისა და სინამდვილით აღქმისადვის,შეგვიძლია ვთქვათ,რომ თეიმურაზ მეორეს თავისი შემოქმედებით და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოღვაწეობით ქართულ ლიტერატურაში საპატიო ადგილს იკავებს.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში

1. CONVERSATION IN OLD GEORGIAN WRITING,ჟურნალი“ ISPEC“თურქეთი,ანკარა,2020
2. რელიგიური ელემენტები ქართულ მწერლობაში(თეიმურაზ მეორის შემოქმედების მიხედვით),ჟურნალი“განათლება“,თბილისი,1(29) 2020

3. აღორძინების ხანის მწერლობა, მისი ძირითადი მიმართულება და დანიშნულება, ჟურნალი „განათლება“, თბილისი, 2(29) 2020
4. „გაბაასება ძველ ქართულ მწერლობაში“, ნიკო ბერძენიშვილის ინსტიტუტის შრომები 2020.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ალფევევი ი., სარწმუნოების საიდუმლოება, თბ., 2013
2. ახალი აღთქმა, თბ., 1991
3. აფრიდონიძე თ., მართლმადიდებლობა და ქართული ეროვნული ცნობიერება. თბილისი, 2006
4. ბარამიძე ალ., თეიმურაზ მეორე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, კ. კეკელიძისა და ალ ბარამიძის რედაქტორობით, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბ., 1987
5. ბარამიძე ალ., რეალისტური ნაკადის შესახებ XVII-XVIII სს. ქართულ ლიტერატურაში, ლიტერატურული ძიებანი, ტ. IX, თბ., 1989
6. ბაუჩაზე თ., ჰეგელი და ფილოსოფიის არსების პრობლემა, თბ., მეცნიერება, 1976
7. ბერძენიშვილი ნ., ჯავახიშვილი ივ., ჯანაშია ს., საქართველოს ისტორია, ნაწილი I, ჯანაშიას ს., რედაქციით, მესამე გამოცემა, თბილისი, 1948
8. ბერძენიშვილი ლ. სამყაროს მთავარი წიგნი-როგორია ბიბლიის გავლენა ხელოვნების სხვსდსხვა სფეროზე, სტატია. 2019)
9. ბიბლია ძველი და ახალი აღთქმა, ბიბლიის თარგმნის ინსტიტუტი, სტოკჰოლმი, 2022
10. ბალაძე მ., მხატვრულ სახეთასისტემა აკაკი წერეთლის პოემებში, სადისერტაციო ნაშრომი, ბათუმი, 2017.
11. ბუაძე თ., პიროვნების ცნების ეთიკურ რელიგიური ასპექტები, თბ. 2014
12. ბუაძე თ., რენესანსი და ქრისტიანობა, ჟურ. „გული გონიერისა“, # 9, თბ., 2014
13. ბუბუტიევილი ლ., საღვთისმშობლოს იმბოლიკა V-XI საუკუნის ქართულ წერლობაში, (სადისერტაციო ნაშრომი) თბ., 2009
14. გიორგაძე მ., აპოლოგეტიკა-ქრისტიანული მწერლობის ერთ-ერთი უძველესი ჟანრი, კრებ. „ბიზანტიოლოგია საქართველოში-2, ტ. 1, „ლოგოსი“, თბ., 2009

15. გიორგაძე მ., არისტიდეს აპოლოგიის თემები ქართულ ჰაგიოგრაფიულ ლიტერატურაში, კრებ. ბიზანტიოლოგია საქართველოში, "ლოგოსი" თბ., 2007
16. გიბსი 2005: კარლ ბ. გიბსი. ბიბლიის განმარტების პრინციპები, გლობალური უნივერსიტეტი, ტეხასი
17. გრიგალაშვილი ი. კვლავ ძველი ქართული მწერლობის პერიოდებისა და მიჯნებისათვის, თბ., 2008
18. „გრიგოლ ხანძთელის ცხოვრება“. (ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები 1964
19. გურამიშვილი დ., `დავითიანი, მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკა, თბ., 1977
20. დარჩია ბ., თეიმურაზ მეორე, მოკლე შემოქმედებითი ბიოგრაფიები, „ქართული მწერლობა“, `გამომც. „ნაკადული“, თბ., 1990
21. დოჩანაშვილი ელ., , ბიბლია (მცხეთური ხელნაწერი), გამომცემლობა მეცნიერება, თბ., 1981
22. ერიაშვილი ნ., სოციოლოგია იურისტებისათვის, 2011
23. თამარაშვილი მ. ქრისტიანობა წარსული, აწმყო, მომავალი. თბ., 1995
24. თინიკაშვილი დ. მ. ჯაში ზ., მსოფლიო რელიგიები, თბ., 2011
25. ჩოგოვაძე ლ., თეიმურაზ მეორის პოეზია, „ქართველური მემკვიდრეობა“, 2017.
26. კიკნაძე ზ., საუბრები ბიბლიაზე, „მეცნიერება“, თბ., 1989
27. კეკელიძე კ. ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, „მეცნიერება“ ტ. II, თბ., 1981
28. კეკელიძე კ. ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან,, ტ. XIV, მეცნიერებათა აკადემია, თბ., 1986
29. ლორთქიფანიძე ე., თეიმურაზ მეორის დიდაქტიკური შეხედულებანი, თბ., 1982
30. ჟურნ. ლიტერატურა და ხელოვნება, თბ., 1945: #2
31. მოსია ტ., საღვთისმშობლო სახისმეტყველება, ზუგდიდი, 1996
32. მახარაძე მ., რენესანსი ჰუმანიზმი და ქართული რენესანსის საკითხები, გამომცემლობა „შოთარუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტი“, ბათუმი, 2009
33. მაჭარაძე ვ., მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის, ნაწილი II თეიმურაზის ელჩობა, თბ., 1968

34. მარტვილობაი შუშანიკისი (IV,9-11,)ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები,I,თბ.,1963
35. ნუცუბიძემ., შრომები, ტ. IV, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბილისი, 1976
36. პაიჭაძე დ.,ევროპის ქვეყნების ანტიოსმალური კოალიცია და საქართველო, თბ.,1967
37. პაიჭაძე თ., აღვამაღლოთ რჩეული ერისაგან ჩემისა ,ცხოვრება მეფე თეიმურაზ მეორისა და ზაქარია ხუცესისა.თბ.2019
38. პაიჭაძე თ., „ილიას ფაქტორი მითმთხზველობის ხანაში“, ილია ჭავჭავაძე და მისი ეპოქა,საერთააშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, თბ.,2008)
39. პაპუაშვილი ნ., საღვთისმეტყველო კრებული.1,1991
40. .ჟორდანიას თედო ანტონ1, თბ.,2012
41. როგავა თ., თეიმურაზ მეორე და ბიბლია, (სადისერტაციო ნაშრომი)თბ., 2009
42. რუხაძემ გრ, მსოფლიო საეკლესიო კრებები, დოგმატური ღმრთისმეტყველება, შეადგინა საქართველოს საპატრიარქოს გამომცემლობა, თბ., 2004
43. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ.IV,გვ. 4-5, თბ., 1973
44. საქ.ისტორია , ნაწილი I, თბილისი, 1958
45. სარკე თქმულთა, თქმული მეფის თეიმურაზის მეორისა, გრიგოლ ქორქიშვილის გამოცემა, II, ქუთაისი, ქუთაისის ლუბერნსკის სტამბა. 1870
46. ტაბაღუა ი.,საქართველო ევროპის არქივებსა და წიგნსაცავებში, თბ., 1989
47. (წმ.დიონისეარეოპაგელი 1991: 223).
48. ჭავჭავაძე ი., -მოთხრობები , პირველი ნაწილი, თბილისი 2011
49. ჭავჭავაძე ი., თხზულებანი, ტომი 1, თბ.,1984
50. ფირალიშვილი ზ.,XVI-XVIII საუკუნეების ქართული სულიერების ბედი ,XVI-XVIII საუკუნეების ქართულილიტერატურაადმოსავლური და დასავლური კულტურულილიტერატურული პროცესების გზაშესაყარზე,შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო საგრანტო ფონდის პროექტი.თბ.,2012
51. ქართლის ცხოვრება,აღწერა სამეფოსი საქართველოსა,ს.ყაუხჩიშვილის რედაქტორობით, თბ., საბჭოთა საქართველო,ტ. IV 1973
52. ქართულიმწერლობა, ქართულიმწერლობა, ტ.V თბილისი, 1988
53. ქართული ისტორიული ძეგლები ქალაქ ასტრახანში, თბილისი,1974

54. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, (ყოფილი საეკლესიო მუზეუმისკოლექციისა), თ. ჟორდანias რედაქტორობით, თბ., 1943
55. ქავთარია მ., ძველი ქართული პოეიის ისტორიიდან XVII-XVIIIსს,1945
56. ქიქოძე ბ. გაბაასების ჟანრის ისტორიისთვის, ბათუმი, აჭარის სსრ. სახელმწიფო გამომცემლობა, 1955
57. ქუთაისის ნ.ბერძენიშვილის სახელობის ისტორიულ-ეთნოგრაფიული მუზეუმის მასალები,კრებული IVთბილისი,1984.
58. ხარაბაძე ე., მეგზური,თბილისი, 1980
59. ძველი ქართული ლიტერატურის ქრესტომათია, ძველი ქართული, I, შედგენილი ს. ყუბანიშვილის მიერ. თბილისი,1946
60. ძველიქართულიაგიოგრაფიულილიტერატურისძეგლები(გრიგოლ ანცდელის ცხოვრება), თბ., 1964
61. ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, მარტვილობა ევსტათი მცხეთელისა, ტ. I, თბ.,1963
62. ჯაკობია გ., თეიმურაზ მეორე ,თხზულებათა კრებული, თბილისი, 1939
63. ჯავახიშვილი ი., ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა,თბილისი, 1945
64. ჯაფარიძე ა., საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია ,თბ., 2009
65. ჯიჯიეშვილი შ., სემიოტიკა, ნაწილი 2,თბ.,2016
66. ჭელიძე ე.წმ.დიონისეარეოპაგელი 1991.
67. <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/164294/1/Disertacia.pdf?fbclid=IwAR21Z8wRMVqesniCDytGqjsqtZJ0NyW16EYRAnltv0fINwP4LMH19Xywpp0>:2.02.2018
68. [.https://www.facebook.com/flx/warn/?u=http%3A%2F%2Fdspace.nplg.gov.ge%2Fbitsream%2F1234%2F164294%2F1%2FDisertacia.pdf%3Ffbclid%3DIwAR2LtPWve051RCpfVMjv](https://www.facebook.com/flx/warn/?u=http%3A%2F%2Fdspace.nplg.gov.ge%2Fbitsream%2F1234%2F164294%2F1%2FDisertacia.pdf%3Ffbclid%3DIwAR2LtPWve051RCpfVMjv) 30.06.2018
69. <http://intermedia.ge/%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%90/96147-%E1%83%AB%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%9D-%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A2%E1%83%A3%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A1->

- [%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%9D%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%98-%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%98/85/\(30.06.2010\)](#)
70. http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/2957/1/SakartvelosIstoriisNarkvevebi_Tomi_IV_1973_Nacili_I.pdf 21.06.2019.
71. <http://kartvelologybooks.tsu.ge/uploads/book/laura%20grigolashvili.pdf> 8.07.2010
72. http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/8483/1/Religiebi_Saqartveloshi.pdf 27.06.2019
73. <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/164294/1/Disertacia.pdf> 20.06.2019.
74. <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/164294/2/Avtoreferati.pdf> 01.07.2019
75. <https://www.youtube.com/watch?v=Rrj2Zmk98fw&feature=share> 2019,21 ივლი
76. <https://www.youtube.com/watch?v=Rrj2Zmk98fw&feature=share> 2019,21 ივლი
77. <https://www.droni.ge/?m=14&AID=22639> 05.01.2020 .
78. https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Fwww.bsu.edu.ge%2Ftext_files%5B32Fge_file_6138_1.pdf%3Ffbclid%3DIwAR3bhUzT1ZolWSwuwracs-ra4JraoPC8q-rtLZKNqomnslU5eoBihqC3QRm4&h=AT2-H5iYtewvmclgrcd2BJKHiOtJ5cuXy-cO7V3_S0yp5A80l7J3KibjKievqg7CZjlcVXBeoNYIQIV-tnFU3OF7nrndQdBGMMuVny-xN8UfgbKqyYSo9yHVt6x7bYpDKAt0g2020 წელი 8 იანვარი.
79. https://l.facebook.com/l.php?u=http%3A%2F%2Fdspace.nplg.gov.ge%2Fbitstream%2F1234%2F164294%2F1%2FDisertacia.pdf%3Ffbclid%3DIwAR33FWgPMa0uHAAtG_rUwFVGmQrjWmTR2rczTRCFEDNMEIA-51QU0acWUGQc&h=AT2-H5iYtewvmclgrcd2BJKHiOtJ5cuXy-cO7V3_S0yp5A80l7J3KibjKievqg7CZjlcVXBeoNYIQIV-tnFU3OF7nrndQdBGMMuVny-xN8UfgbKqyYSo9yHVt6x7bYpDKAt0g 2020წელი,9 იანვარი.
80. <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-00000-00---off-0civil2--00-1----0-10-0---0---0prompt-10---4-----0-11--10-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-01-1-0utfZz-8-00&a=d&c=civil2&cl=CL2.19&d=HASHdb7c5f9bd0370187c6ed7e.2.2.2> 23.06.2019

81. შმემანი, Протоиерей Александр Шмеман. Исторический путь Православия.
Нью-Йорк: 1953

81. ზოიძე ი., CONVERSATION IN OLD GEORGIAN WRITING, ჟურნალი "ISPEC" თურქეთი, ანკარა, 2020

82. ზოიძე ი., რელიგიური ელემენტები ქართულ მწერლობაში

(თეიმურაზ მეორის შემოქმედების მიხედვით), ჟურნალი "განათლება", თბილისი, 1(29) 2020

83. ზოიძე ი., აღორძინების ხანის მწერლობა, მისი ძირითადი მიმართულება და დანიშნულება, ჟურნალი „განათლება“, თბილისი, 2(29) 2020